

ILUSTROVAL JOZEF CESNAK

Plamienček

JÁN ŠTIAVNICKÝ

Žil raz jeden pekár, ktorý ľuďom dlhé roky piekol dobrý chlieb. I rožky a iné dobroty vedel tak pripraviť, že sa samy rozpúšťali na jazyku. Pretože mu remeslo dobre išlo, jedného dňa hovorí žene: „Žena moja! Pec, v ktorej som doteraz chlieb a iné dobroty vypekal,

akosi nestačí. Prichodí mi druhú postaviť.“

Pekárka, ktorá mužovi v remesle pomáhala, len pokývala hlavou:

„Akoby si moje slová hovoril. Ľuďom už pri jednej peci na nijaký spôsob nevieme vyhovieť. A chlieb sa pri pečení

nemá jeden o druhý obtierať. Patrilo by sa teda pekárňu rozšíriť.“

„Keď sú dvaja zajedno,“ usmial sa pekár, „netreba tretieho za svedka volať. Hneď zajtra sa vyberiem za murárskym majstrom, aby sa dal do roboty.“

Ako pekársky majster povedal, tak aj urobil. Našiel si dobrého murára, zjednal sa, a netrvalo dlho, nová pec stála pri starej.

„Och, či je pekná!“ tešil sa pekár z poriadnej roboty.

„Dvierka má neúrekom,“ nakukla do pece pekárka. „I najväčšia lopata cez ne ľahko prejde.“

„Zajtra ju bukovým drevom rozpálím,“ mädlil si ruky pekár, „a potom do nej nasádzem plno chlebov.“

Pekársky majster ešte za tmy vstal a novú pec poriadne rozpálil. Potom žeravé uhlie zhrnul k dvierkam a chcel začať chlieb sádzať, keď sa zrazu nad žeravým uhlím ukázalo malé chlápätko, nie väčšie ako ľudský palec. Na

hlave malo červenú čiapočku, na pleciach prehodený červený kabátik a nohavice, akože inakšie, tiež boli červené. Chlápä si veselo chodí v červených čižmičkách po rozpálenom uhli, akoby ho vôbec nepálilo. Pekár sa zo začiatku aj preľakol, ale potom pokojne sádzal chlieb ďalej. Keď aj posledný veľkou lopatou zasunul do pece, chlápä sa ozvalo:

„Pec si nakrmlil, čo dáš mne?“

Pekár odpovedal:

„Na uhli tancuješ, nuž si uhliia zober. Chlieb je môj!“

„Aké sprav, také vykonaj!“ zasmialo sa chlápä, duplo červenými čižmičkami, až z uhliia vyskočil roj iskier, a viac ho nebolo.

Pekár zatvoril dvierka na peci a čakal, kedy sa chlieb upeče. Niekoľko ráz i do pece nazrel, a keď videl, ako chlieb ružovie, radoval sa:

„Teraz ma len budú chváliť, keď budem chlieb v dvoch peciach piecť.“

Lenže s chlebom akoby sa bolo niečo porobilo. Keď už mal byť dopečený, naraz sa na uhlie premenil.

„Och!“ zjojkol pekár, keď videl, čo sa porobilo. „Všetok chlieb sa mi spálil. Či som ja len nešikovný! Zajtra si musím dať lepší pozor.“

Na druhý deň, keď majster pozhŕňal žeravé uhlie, opäť sa nad ním ukázalo malé chlápä. Zapreberalo červenými čižmičkami, a keď bol i posledný chlieb v peci, nezabudlo sa opýtať:

„Pec si nakrmlil, čo dáš mne?“

Pekár, ktorý práve kropil chlieb vodou, za naberačku vyšplechol aj na malého nespratníka.

Máj

RUDOLF DOBIÁŠ

Bim-bam-bom.

Zvoní zvon.

Prečo vyzváňa?

Prečo šuštia listím briezky?

Prečo vietor tresky-plesky

po hore sa preháňa?

Cingi-lingi-bom.

O čom zvoní zvon?

Zvonček vraví práve veľkú tajnosť tráve.

Aj ty počúvaj!

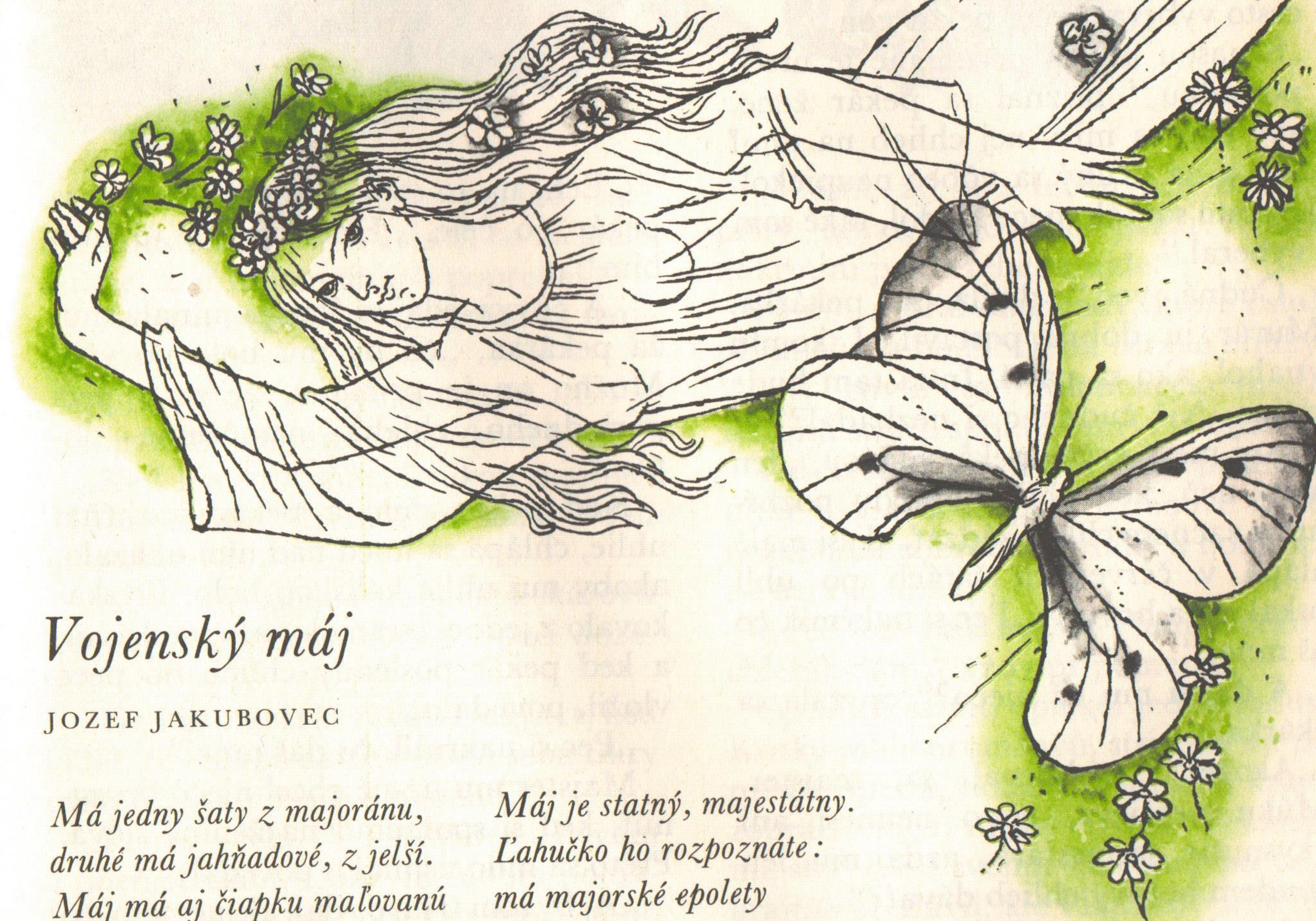
Už ju vedia malí, veľkí, lastovičky, kvietky, včielky,

ba aj celý kraj:

dnes k nám prišiel máj.

Cingi-lingi-bom.

O tom zvoní zvon.

Vojenský máj

JOZEF JAKUBOVEC

Má jedny šaty z majoránu,
druhé má jahňadové, z jelší.

Máj má aj čiapku malovanú
a klobúk od snehu belší.

Máj je statný, majestátny.

Lahučko ho rozpoznáte:

má majorské epolety
na zelenej rovnošate.

Pritom mu nezabudol pripomenúť:

„Na uhli tancuješ, nuž sa vodou ochlad. Chlieb je môj!“

„Aké sprav, také vykonaj!“ zvýsklo chlápä, duplo červenými čižmičkami, až sa všetko žeravé uhlie na iskry premenilo, a viac ho nebolo.

„Potvora akási,“ zlostil sa pekár. „Za cudzím chlebom by siahal.“ Privrel dvierka na peci a čakal, kým sa chlieb upeče. Po dlhej chvíli nakukol dovnútra a div z nôh nespadol. Chlieb bol práve taký, aký ho do pece dal. Nuž privrel dvierka a čakal ďalej. Lenže čím dlhšie bol chlieb v peci, tým bol belší. Nie a nie sa upieť. Pokazené, prekysnuté cesto vyberal večer pekár von.

„S našou novou pecou nie je niečo v poriadku,“ priznal sa pekár žene. „Prvý deň sa mi v nej chlieb na uhoľ spálil, a na druhý sa vôbec neupiekol. Aké cesto som do pece kládol, také som aj vyberal.“

„Čudná vec,“ divila sa pekárka. „Murár ju dobrú postavil. I komín vytiahol, ako sa patrí. Inšia tam bude príčina. Nič čudného si nezbadal?“

„Ani nie,“ krútil pekár hlavou, „len každý deň, keď uhlie dopredu pozhrňam a začnem chlieb sádzať, akési malé chlápä v červených šatách po uhli poskakuje a hovorí: „Pec si nakrmil, čo dáš mne?““

„A dal si mu už niečo?“ opýtala sa pekárka.

„Akože!“ rozhneval sa majster. „Múku neosieva, cesto nemiesi ani o kysnutie sa nestará, azda mu len nebudem hotový chlieb dávať?“

„Aspoň si sa ho opýtal, ako sa volá?“

„Ech, na to som zabudol!“ udel sa pekár po čele. „Hneď zajtra to urobím!“

„A povyzvedaj sa,“ napomínala mu žena pekárka, „čo by mu bolo po vôli. Možno on je príčinou, že sa v peci poriadneho chleba nemôžeme dopieť.“

Keď prišlo ráno a pekár pozhrňal uhlie, chlápä sa hneď nad ním ukázalo, akoby mu uhlie kolískou bolo. Preskakovalo z jednej strany lopaty na druhú, a keď pekár posledný chlieb do pece vložil, povedalo:

„Pec si nakrmil, čo dáš mne?“

Majster mu už-už chcel niečo bryzgnúť, keď si spomenul na ženine slová. Preto sa milo usmial a povedal:

„Aj by som ti niečo dal, ale neviem, čo by ti bolo po vôli?“

„Nie veľa,“ poskočilo chlápä celé rozradostené. „I to mi stačí, čo na stole ostane, keď ľuďom chlieb popredáš.“

„Azda odrobinky?“ čudoval sa majster.

„Uhádol si,“ prikývlo chlápä. „Čo je ľuďom málo, mne až prebytkom bude.“

„Keď len to!“ mávol rukou majster. „Takú žiadosť ti môžem každý deň splniť.“

„A ja,“ vyskočilo chlápä na pekárovu lopatu, „budem na chlieb v peci dozerať.“

„Hej, kamarát!“ zavolať majster, keď videl, že chlápä začína okolo seba iskry púšťať: „Akéže je tvoje meno?“

„Plamienček. V uhlíkoch bývam a oheň strážim. Dobrým ľuďom pomáhám, a kto mi prieky robí, toho potrestám.“

„Vidím, že sa s tebou nehodno za prsty ťahať,“ povedal pekár. „Keď nakrmim pec, i tebe sa ujde.“

Potom zobral omrvinky, ktoré ostali po chlebe, a hodil ich na žeravé uhličky. V tej chvíli sa Plamienček medzi iskrami stratil spolu s omrvinkami.

Od tých čias, keď pekár pozhrňal uhlie a vložil do pece chlebové cesto, nezabudol zobrať omrvinky a hodiť ich na žeravé uhličky:

„Pec som nakrmil, aj Plamienčekovi chlebič dám,“ vždy pripomenul.

A chlieb sa mu upiekol jedna radosť. Kôrku mal chrumkavú, striedka na pol mesta voňala, takže kto si jeden krajec zobral, hneď druhý pýtal. Pekársky majster sa so svojím chlebom po celej krajine preslávil, ale Plamienček sa mu už nikdy neukázal.

Kaťuša

KLIMENT ONDREJKA

Keď sa tá posledná vojna začala, Nemci len šli a šli. Lenže čo ako tuho a dlho kráčali, predsa na druhý koniec veľkej Rusi neprešli.

No ktovie dokedy by ruský národ boli kántrili, keby vedátori neboli vynašili kaťušu, čo sto kanónov bola hodna. A len čo ju vydumali, hneď ju do fabrík robiť dali.

Začali kaťuše do Nemcov prať, Nemcov pristavovať a nakoniec i domov hnať.

Začal Hitler kričať o ratu a kričal tak dlho, kým nepribehli jeho lekári a nedali mu pilulky proti zlým nervom. No ani pilulky by neboli pomohli, keby si Hitler nebol spomenul, že má ešte poruke armádu jedného štátu.

Zaradoval sa teda a poslal vychválených slovenských vojakov proti kaťušiam. A Slováci by aj s kaťušami bojovali, lebo sa Marúš, Ančí ani Katúš

jakživ nebáli. No tŕ by sa zopsuť museli, aby proti Slovanom naozaj bojovali. A tak bojovali neopravdivo a utekali domov ešte tuhšie ako Nemci.

Domysleli sa vtedy nemeckí generáli, že tu nič nepomôže len kaťušu zajať a podľa nej si doma také isté čudo vytvoriť.

Všelijako probovali, ale Rusi svoj div tuho strážili, a keď inakšie nemohli, tak ho do vzduchu vyhodili.

Nahnevali sa Nemci a takí rozzúrení spravili šturm a zajali jednu kaťušu. Pri kaťuši deväť vojakov a každý inakšieho plemena: Tatár, Mongol, rodáci z Kaukazu a deviaty Rus.

Pýtajú sa tých s malými očami: „Aká je obsluha kaťuše? Keď poviete, dobre obídete, keď nepoviete, zomriete!“

A tí, že radšej zomrú, ale že tajomstvo takej strieľačky, čo každá jedna je sto kanónov hodna, nikomu nevyjavia.

Zastreli Nemci tvrdohlavcov a probovali sami prísť na ten figeľ, ako sa z toho zázraku strieľať má. Lenže čo ako špekulovali, na nič neprišli.

Opýtali sa tých počerných z Kaukazu, ako narábať s kaťušou. Aj im pripomenuli, že ak to povedia, dostanú veľký majetok, ale ak budú čušať, zastreli ich.

Aj počerní z Kaukazu násilnou smrťou z tohto sveta pošli, lebo neboli ochotní o kaťuši nič povedať.

Zostal nažive už len kaťušin veliteľ, Rus, a ten, keď videl smrť svojich ôsmich chlapov, povedal, aby to imanie, čo zradcovi chcú dať, hneď priniesli. Aby neokolkovali a zvolali najmúdrejších generálov, že im všetko tak názorne ukáže a vysvetlí, aby to do smrti nezabudli.

Nanosili Nemci toľko zlata, že z toho stoh bol. Na stohu kaťuša, pri kaťuši Rus a vôkol generálov a všelijakých pánov mrákava. Toľko ich bolo, že krajnejší museli ďalekohľadmi pozerať, ak chceli Rusa vidieť.

A ten ukazuje, vysvetľuje: „Toto je na to, toto je na to!“

„To aj my vieme!“ kričali generáli.

„Nuž, keď aj všetko viete, to hlavné neviete! Že túto páčku treba odtisnúť doprava, zatlačiť a potom potiahnuť.“

„Ukáž, ukáž!“ všetci kričia, bližšie ku kaťuši sa tlačia. A keď to veliteľ kaťuše spravil, rachlo — buchlo ako sto bômb — lebo v kaťuši bola výbušná nálož — a po tom veliteľovi, po tej kaťuši, po tom stohu zlata, ale i po nemeckých generáloch a pánoch zostala len veličánska jama!

RUDOLF DOBIÁŠ

Čerešne

*Keď sa v máji čerešne
v sade červenejú,
všetky pekné dievčence
veselo sa smejú.*

*Veselé sú dievčatá,
len jedna je smutná.
Nevezme si čerešňu,
ani neochutná.*

*Ponúkam jej čerešňu,
čerešničiek hrby.
Vraví, že nie čerešne,
ale mňa vraj ľúbi.*

Májový dážď

*Aby kvietky na briežku
rástli ako z vody,
teplý dážďik májový
polievať ich chodí.*

*Keby aj mňa polieval,
aj ja by som rástol.
Takto som však maličký,
dočiahnem len na stôl.*

Ako vznikol týždeň

JOSEF BRUKNER

Keď ešte bývala na svete iba nedeľa a po nej prázdniny, mávali ľudia i zvieratá často dlhú chvíľu v kožuchu. Povedali si preto, že po nedeli musí prísť celkom obyčajný deň. A tak si vymysleli pondelok. Ten deň ráno všetci vstali a každý začal niečo robiť. Fotografi fotografovali, ženisi sa ženili, kosci kosili, nosiči nosili, prievozníci prevážali, debnári debnili, hraboši hrabali, škrekčky škrekčovali, kačky kačkali...

Pretože sa to všetkým veľmi a veľmi páčilo, vymysleli si ešte päť obyčajných dní navyše. A tak vlastne vznikol celý týždeň.

PRELOŽILA M. H.

Modré lístie

VALENTÍNA OSEJEVOVÁ

Kaťa mala dve zelené pastelky. Lena ani jednu. Poprosila teda Kaťu:

„Požičaj mi zelenú pastelku.“

Ale Kaťa hovorí:

„Spýtam sa mamy.“

Na druhý deň, keď prišli do školy, spýtala sa jej Lena:

„Dovolila ti mama?“

„Mama dovolila, ale brata som sa ne-spýtala.“

„Tak sa spýtaj ešte brata,“ hovorí Lena.

Stretli sa na druhý deň.

„No čo? Brat ti dovolil?“

„Brat dovolil, ale ja sa bojím, že mi pastelku zlomíš.“

„Budem dávať pozor.“

„Tak dobre,“ povedala Kaťa, „ale ne-strúhaj ju, netlač a nedávaj do úst.“

„Chcem si len lístky na strome nakresliť a zelenú trávu.“

„To je veľa,“ mračí sa Kaťa a jej tvár vyjadruje nespokojnosť.

Lena sa na ňu pozrela a odišla. Pastelku si nevzala.

Kaťa sa začudovala a rozbehla sa za ňou:

„No čo je? Tu máš, vezmi si!“

„Nechcem,“ odvetila Lena.

Na hodine sa súdruh učiteľ spýtal:

„Lenočka, prečo máš na stromoch listy modré?“

„Nemám zelenú pastelku.“

„A prečo si si nepožičala od kamarátky?“

Lena mlčí. Kaťa sa zapýrila a hovorí:

„Ja som jej dávala, ale nevzala si.“

Učiteľ pozrel na obe a povedal:

„Aj dávať treba tak, aby si bolo možné vziať.“

PRELOŽILA KVETA SLOBODNÍKOVÁ

Chytrácka odpoveď

MICHAIL PLACKOVSKIJ

Malé húsatko prišlo na koncert, počulo, ako zelený koník krásne hrá na husliach, a vraví mamičke husi:

„Predstav si... aj ja by som to dokázalo!“

„Tak čo ti bráni? Skús!“ začala ho podpichovať hus.

„Ach mám iba dve paprčky,“ zachytráčilo si húsatko. „Ak v jednej budem držať husle a v druhej sláčik, ako budem môcť stáť na javisku?“

PRELOŽIL J. S.

O čertovi, ktorý mal z pekla šťastie

JOZEF PAVLOVIČ

Dnes už peklo nie je. Jedni vravia, že zhorelo, iní, že je starými hrncami zahádzané.

Kedysi však bolo a poznalo sa podľa zvláštneho pekelného zápachu. Každý jeho obyvateľ sa volal čert alebo diabol, konečne, čert ako diabol.

Teda bol raz jeden čert. Ako každý slušný čert, aj tento býval v pekle. Mal tam na samom dne pridelené svoje teplé miestečko. Pracoval ako pomocný kurič.

Všetko by bolo v tom najlepšom poriadku, keby mu nezačali narastať rožky, čiže začal si veľa dovoľovať. Dokonca na hody sa pobil so svojim šéfom, hlavným kuričom Ferom Luciferom.

„Pána Fera,“ zahrešil šéf, a ani sa nikto nad tým nepohoršoval, lebo v pekle je hrešiť dovolené. Nie je tam však dovolené mlátiť šéfa, a tak čert dostal okamžitú výpoveď. Potom ho prihrali vrátnikovi Satanášovi, ktorý ho bez milosti vykopol z pekelných brány.

Letel čert, letel ako raketa, až mätko pristál na čomsi tvrdom. Eľa, zem!

„Kam teraz, panebože,“ povzdychol si čert, čo bolo tiež dôkazom pokrivenia jeho čertovského charakteru.

Mal však z pekla šťastie, lebo jeho dlhý a tenký nos spoľahlivo mu ukazoval nielen smer vetra, ale zároveň aj

smer cesty. Šiel teda rovno za nosom.

„Do čerta, taká čertovská zima,“ povedal a mal svätú pravdu, lebo bolo piateho decembra.

„Nedá sa nič robiť, musím si nájsť nejaké teplé miestečko.“ A šiel rovno na úrad práce. Bez okolkov zo seba vychrlil:

„Som čert z pekla, alebo mi dáte teplé miesto, alebo uvidíte, ako vám tu všetkým podkúrim.“

„Ale, ale,“ hovorí úradník, „takých by bolo, čo by chceli teplé miesto, len kde ich vziať? Keby som ja mohol vyhovieť svojim známym, nieto ešte tebe, neznámemu

čertovi. Len si ty pekne choď spánombohom v čerty!“

Čert sa čertí, od zlosti ho až čerti berú, ale kde nič nie je, ani čert nevezme. Preto sa šlahol chvostom, aby sa mu lepšie utekalo, a šiel hľadať šťastie ďalej.

Chodí od domu k domu, lenže kto by chcel čerta na byt? Kam vošiel, všade počul:

„Už len teba nám tu bol čert dlžen!“

„Toto je už aj na čerta veľa,“ hovorí na kosť premrznutý čert a šiel za dedinu do márnice, že sa tam zmárni. Mal však znova z pekla šťastie, lebo za dedinou nestála márnica, ale stará, opustená pekáreň.

„Tu zostanem,“ prehlásil čert a dal sa do roboty.

Najskôr zakúril, lebo bez teplej pece ťažko hovoriť o teplom mieste. Potom sa dal do maľovania. Vzal štetec a namaľoval zopár čertov na stenu.

„A mám aj vymaľované!“ povedal. A aby každý vedel, kto tu býva, na dom si zavesil štyri veľké litery:

ČERT

Aby to však tak strašidelne nevyzeralo, urobil z toho prešmyčku:

TERČ

Keď šlo okolo nákladné auto s uhlím alebo s drevom, zastalo a páni šoféri začali triafať do TERČA. Všetci však boli strašné drevá a namiesto do terča triafali do otvoru nižšie. Čiže všetko uhlie a poľená putovali priamo do pece.

Čert celé dni len sedel pri peci a pochvaloval si:

„O takom teplom miestečku sa mi ani len nesnívalo. Palivo zadarmo, priložia iní.“

A pretože čas všetko zahojí, aj čert už dávno zabudol na prikorie, ktoré v pekle utrpel, a pozval svojich kolegov na priateľskú návštevu.

V pekle dlho krútili chvostami nad nezvyčajným telegramom, ktorý práve dostali: MILI KOLEGOVIA STOP SRDECNE VAS POZDRAVUJEM STOP ZIJEM NA ZEMI STOP MAM SA TU AKOVRAJI STOP POZYVAM VAS VSETKYCH NA NAVSTEVU STOP STOPERCENTNE PRIDTESTOP

Vybrali sa teda za ním. Šli, ako im odporúčal, stopom.

Keď boli na mieste a videli

všetky tie vymoženosti vedy a techniky, že palivo prichádza samo a samo aj naskáče do pece, posadla ich pekelná závišť. Rozmýšľajú, až sa im kečka pari, akú čertovinu svojmu kolegovi vyviest. Napokon prehovoril sám Lucifer.

„Nemám nič proti tvojmu spôsobu života, mám však o teba oprávnené obavy, aby si nespýšnel, lebo ako je všeobecne známe, pýcha peklom dýcha.“

„Tak je,“ potvrdili všetci ostatní hostia a nič netušiaceho čerta odvliekli rovno do pekla.

A veru nemuselo sa mu to stať, keby bol čo len trochu poznal starú-prastarú pravdu: Urob čertovi dobre a peklom sa ti odslúži.

Prefikáný a bohatý

TUVINSKÁ ROZPRÁVKA

Za starých čias žili pri rieke Činge-Chem dvaja muži: Argalyg a Kučulug.

Argalyg nemal majetok, ale bol vynaliezavý, prefikáný a šikovný. Kučulug bol bohatý, a hlúpy.

Raz sa hladný Argalyg vybral na návštevu k boháčovi. Vojde a vidí: Kučulug na mäkkej plsti sedí, koláč čajom zapíja, pot sa z neho len tak leje. Ťažko odfukuje a hovorí Argalygovi:

„Počul som, že si veľký prefikanec. Skús ma oklamať. Ak sa ti to podarí, nakrmím ťa.“

„Dobre, ale daj mi koňa. Zabudol som si prefikanosť doma.“

Kučulug prikázal, aby mu dali koňa. Argalyg skočil do sedla a odcválal. Čaká Kučulug, čaká — nemôže sa dočkať, kedy Argalyg privezie svoju prefikanosť. Prešli tri dni, ale po ňom ani chýru ani slychu. Nevydržal Kučulug, vybral sa k Argalygovi. Vošiel do jurty a vidí: Argalyg si sedí a mäsom sa kŕmi.

„Čo to ješ?“ osopil sa naňho Kučulug.

Argalyg sa zasmial:

„Chcel si, aby som ťa oklamal. Urobil som ti po vôli. Práve dojedám tvojho žrebca.“

Kučulug sa nazlostil a podpálil mu jurtu. Jurta zhorela a Argalygovi zostal iba popol. Zhrabal Argalyg popol do vrecúška a vybral sa ku Karaty-chánovi. Chodí po aule a vrecúško si pritláča k hrudi ako poklad. Spozorovali to chánove dcéry, obkolesili ho a prosia, aby im ukázal, čo má vo vrecúšku.

„Nemôžem vám vyhovieť,“ bráni sa Argalyg, „mám tam jurtu.“

Zvedavé sú chánove dcéry, ako možno vtesnať jurtu do vrecúška, a prosia ho jedna cez druhú. No Argalyg je neoblomný.

„Pripravíte ma o jurtu. Veď ak sa na ňu pozrie krásavica, na popol sa mi obráti.“

Veľmi sa chceli dievčatá dozvedieť, ktorá z nich je krásavica, začali naliehať.

„Daj sa nám pozrieť. Ak sa jurta na popol obráti, náš otec ti dá postaviť novú.“

Argalyg rozviazal vrecúško. Dievčatá sa k nemu vrhli, div si hlavy nezrazili, pozerajú — a tam popol.

„To znamená, že sme krásavice,“ potešili sa a uprosili chána, aby postavil Argalygovi novú jurtu.

Na druhý deň sa prišiel Kučulug pozrieť, ako smúti Argalyg, a ten má už novú jurtu.

Zadivil sa Kučulug:

„Počuj, Argalyg, veď som ti jurtu spálil, odkiaľ máš novú?“

„Zhrnul som popol a odniesol Karaty-chánovi. Ochorel mu dobytok. Popolom som ho vyliečil a on mi zato postavil jurtu,“ odpovedá so smiechom Argalyg. „Počul som, že mu opäť statok chorie. Práve sa chystám spáliť i novú jurtu.“

Kučulug šibol koňa bičom a odcválal do svojho aulu. Spálil jurtu, rýchlo pozhrňal popol a prišiel ku Karaty-chánovi.

„Buď pozdravený, chán. Počul som, že ti statok ochorel. Priniesol som popol, ktorý ho vylieči.“

Rozhneval sa Karaty-chán.

„Tak ty by si nedbal, aby môj dobytok hynul!“ a prikázal zbiť hlúpeho Kučuluga.

Ledva sa Kučulug domov pritiahol, no na druhý deň dobehol k Argalygovi, schmatol ho, zviazal a posadil do vreca, že mu len hlava trčala.

„Teraz mi už neujdeš, luhár. Spálím ťa.“

„Pravdaže, neujdem, ty ma ponesieš,“ hovorí Argalyg. „Len ma zanes, prosím ťa, na križovatku siedmich ciest a spáľ ma na vatre z borievčia, lebo ja som svätec.“

Dovliekol ho Kučulug na križovatku siedmich ciest, zavesil vrece na strom a vybral sa do tajgy hľadať borievčie.

Argalyg sedí vo vreci a pozerá na všetky strany, či niekto nejde. I vidí, že po ceste prichádza na vranom koni jednooký chán v hodvábnom plášti.

Zatvoril rýchlo Argalyg jedno oko a obrátil tvár k oblohe.

Chán podošiel bližšie a spytuje sa:

„Prečože tu visíš, kto ťa sem zavesil?“

Argalyg odvetí:

„Už siedmy deň som tu. Nemám jedno oko, ale dnes mi už má spadnúť z neba. Tak čakám.“

„Prepušť mi svoje miesto, mládenec,“ prehovára ho jednooký chán.

„Nie, nie,“ odpovedá prefikáný Argalyg. „To oko potrebujem.“

„Počuj, mládenec, ja som chán, a ty len obyčajný človek, ja to oko potrebujem väčšími. Ak ma pustíš na svoje miesto, dám ti koňa a odev.“

Dlho prosil chán, kým Argalyg súhlasil. Nakoniec ho zvesil zo stromu, odovzdal mu svoj odev a vliezol do vreca. Argalyg zavesil vrece na pôvodné miesto a odcválal na chánovom koni.

Ustatý a zlostný sa vrátil Kučulug z tajgy.

„Len sa rob svätým! Na tomto borievči i tak zhoríš!“ šomral.

Z vreca bolo počuť len mrmlanie. Zasmial sa Kučulug:

„Modli sa, koľko chceš, už mi nevyklzneš, spálím ťa,“ a podpálil pod vrecem borievčie.

Chán sa zľakol a spustil krik:

„To som ja, chán. Zahas oheň!“

„Mlč, prekliaty, i tak zhoríš,“ odvetil Kučulug a odišiel.

Na druhý deň sa pobral do Argalygovej jurty, no už zďiaľky videl, že pri zábradlí stojí vraný kôň so strieborným postrojom.

„Kto to sem mohol prísť?“ rozmýšľa Kučulug. Vojde do jurty a neverí vlastným očiam:

Na koberci sedí Argalyg v krásnych hodvábnych šatách. Spamätá sa Kučulug a hovorí:

„Veď som ťa spálil. Odkiaľ si sa tu opäť vzal?“

Argalyg veselo odpovedá:

„Bol som v krajine čertov. Práve tam delili majetok. Mne dali krásne šaty a koňa s postrojom. Ale i pre teba nechali.“

I začal Kučulug prosiť:

„Spáľ teda i mňa, prosím ťa, rýchlo!“

Argalyg ho spálil a odvtedy žije v pokoji.

PRELOŽILA K. SLOBODNÍKOVÁ

Človek, ktorý vydal úrodu

MILAN
HUDEC

„Sme osivo, zasiaté pod zem... Nie všetci vzkličíme, nie všetci vzíde, keď príde jar. Šelestiac vzrastlé klasy pokryjú hroby, zabudne sa na ne, zabudne sa na všetko, na tieseň i žiaľ — iba úroda povie tvojmu pokoleniu za nás živých i mŕtvych: vezmite a jedzte, toto je naše telo.“

Sú to slová Juliusa Fučíka; o sebe samom i o tisíckach iných, ktorých sme si nazvali slovom — hrdinovia.

Viem, že sa o ňom učíš v škole, preto ti teraz nebudem hovoriť to, čo sa môžeš dozvedieť z učebnice. Ostatne, vôbec nie je dôležité poznať dátum ľudského narodenia či smrti. Oveľa dôležitejšie je vedieť, či život, ktorý človek žil, mal zmysel.

Nechcem ti ani pripomínať, že bol hrdinom. Svedčia o tom

pomníky, busty, ulice i námestia pomenované jeho menom.

Chcem ti len povedať, ako tento človek prežil posledné chvíle svojho života, ako myslel a ako sa správal vtedy, keď bolo treba za svoje presvedčenie trpieť.

„... prudký náraz na dvere. Rozleteli sa a v nich sa zjavil Julius Fučík, hnaný vysokým bledým komisárom s umrlčou tvárou. Bol bosý, z nohavíc mu tiekla krv, tvár mal sinavo žltú od bitia, vlasy i fúzy strapaté, krvácal z úst, nosa i tváre. Šiel pomalým krokom so zdvihnutou hlavou, díval sa na nás všetkých, čo sme sa dívali na neho, a aj nám sa zdvíhali hlavy vyššie.“

Skrvavený, ale so vztýčenou hlavou, taký teda odchádzal z prvého výsluchu. Neskôr už nevládal ísť na vlastných nohách, na kolená ho však zrážala bolesť, nie zúfalstvo či strach.

„Kútikom očí pozrela som na koniec steny,“ napísala neskôr v spomienkach na svojho muža Gusta Fučíková, „a tam na zemi pololežal, polosedel Julius Fučík. Jeho krásna bledá tvár ostro sa odrážala od čiernych fúzov a vlasov. Naše oči sa stretli. Niekoľkokrát živo pohl mihalnicami, v očiach nemal smútok, ale jas a odvahu. Pomalým pohybom zovrel ruku v päst. To bol jeho bojový pozdrav.“

Bitý, týraný dvíhal tých, kto-

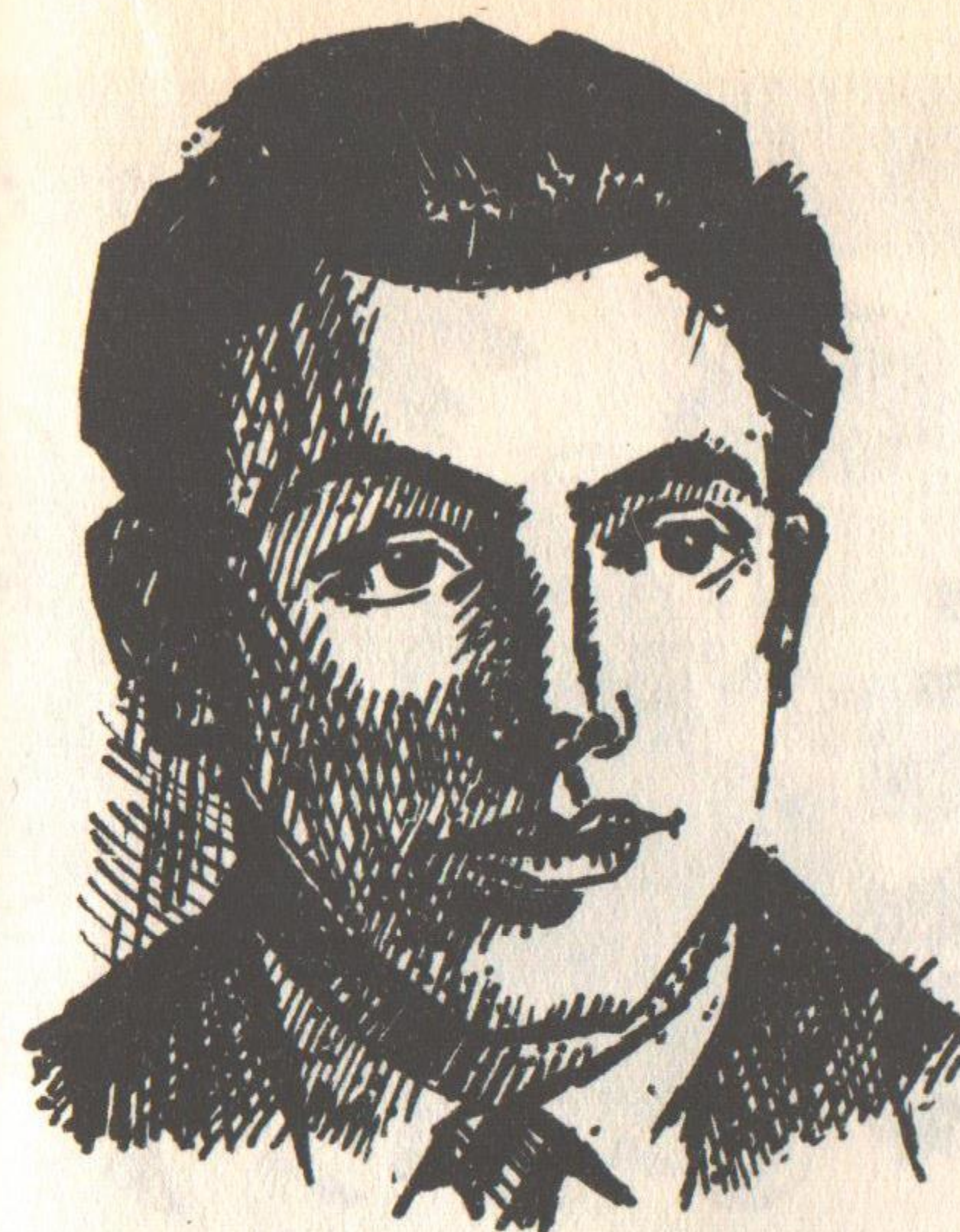
rých premáhala bolesť. Nie je to legenda. Svedčia o tom ďalšie svedectvá. „Spomínam si,“ napísal po vojne spisovateľovi Petrovi Jilemnickému Fučíkov spoluväzeň Standa z Hoříc, „ako sa medzi dverami zastavil, rozhladol, usmial a kývol nám rukou. A vtedy som cítil, Peter, že už nie som sám so strašnými myšlienkami, že je tu niekto, kto ma vie povzbudiť, kto vie dať silu...“

Od začiatku svojho zatknutia vlieval nádej iným, a pritom vedel, že preňho samého niet záchrany. „Zdá sa, že si predstavujete,“ napísal sestram pred súdnym procesom, „akoby človek, ktorý má byť odsúdený na smrť, stále na to myslel a trápil sa tým. To je omyl. So smrťou som počítal od samého začiatku...“

A predsa tak veľmi túžil žiť. „Ty vieš,“ písal z väzenia svojej žene, „ako som miloval priestranstvo, slnko a vietor a ako som chcel byť všetkým, čo v nich žije: vtákom alebo krom, oblakom alebo tulákom.“

Možno zradiť bolo by znamenalo žiť; byť priestranstvom, slnkom a vetrom. Lenže ako možno zrieť sa toho, čomu človek žil, v čo dúfal a čomu veril? Preto naďalej, do poslednej chvíle bojoval. V Berlíne, v centre fašizmu, viedol svoj zápas; nie za seba, ale za slobodu svojej krajiny.

„Stal som sa v Československej

**Julius Fučík
1903—1943**

republike komunistom preto, že som sa nemohol a nechcel zmieriť s kapitalistickým poriadkom,“ hrdo vyhlasuje 25. augusta 1943 pred fašistickým súdom. „Začal som ilegálne pracovať preto, aby som pomohol svojmu ľudu vyhnáť okupantov a súčasne s nimi zradcov z protektorátnej vlády. Ale nemal som na mysli len to. Celý náš boj by nemal zmyslu, keby sa po oslobodení dostali k moci znova tí, ktorí priviedli môj ľud ku katastrofe... Inými slovami, moja ilegálna revolučná činnosť bola zameraná na vydobytie pravej slobody pre ľud, na prípravu víťazstva budúceho socialistického československého štátu.“ Teda takého spoločenského poriadku, v ktorom by bohatá hŕstka majiteľov bánk, fabrik a veľkostatkov nerozhodovala o osude bedárskej väčšiny, v kto-

rom by nebolo hladujúcich detí, streľby do ich štrajkujúcich otcov, či beštiálnych fašistických vrážd.

Proces s vedúcim predstaviteľom československého komunistického hnutia sa zrazu stáva procesom s fašizmom. Fučík sa hrdo hlási ku komunizmu, vyznáva oddanosť Sovietskemu zväzu, odhaľuje neľudskosť fašistického štátu. „Teraz mi prečítate rozsudok,“ povedal nakoniec. „Viem, znie — smrť človeku! Môj rozsudok nad vami je už dávno vynesený. V ňom je krvou všetkých čestných ľudí sveta napísané: Smrť fašizmu! Smrť kapitalistickému otroctvu. Život človeku! Budúcnosť komunizmu!“

Odsúdení na smrť čakali spravidla na popravu sto dní. Fučíkovi však fašisti ponechali len niekoľko dní života. Ako ich prežil? Tak ako žil celý svoj život — dôstojne.

„Teraz sedím ešte s jedným kamarátom v cele na Plötzensee,“ napísal osem dní pred smrťou svojim sestram, „lepíme vrecká, spievame si a čakáme, kedy na nás príde rad. Ostáva niekoľko týždňov, niekedy to bývajú aj mesiace. Nádeje odpadávajú ticho a mätko ako zvädnuté listie... Je to všetko také prirodzené, samozrejmé. Zima si pripravuje človeka ako strom. Verte mi: nič, celkom nič to neubralo z mojej radosti, ktorá je vo mne... Človek nebude menší, i keď ho skrátia o hlavu.“

Bol vždy ohľaduplný k iným, nechcel, aby jeho smrť bolela najdrahších. Svedectvo spoluväzňa, ktorý zostal nažive, svedčí

však o tom, že jeho posledný list bol naozaj pravdivý. „Ja už som bol taký tupý, nemyslel som ani na domov, na nič. Julko bol samá zábava. Stále spieval alebo rozprával, akoby ani nebol odsúdený na smrť. Rozprával o malej dedinke na Domažlicku, kde bol nejaký čas za okupácie, rozprával o sýkorkách, ktoré sa tam u nich zahniezdili v stole na verandu... Hovoril mi: Musíš sa utešiť tým, že vieme, prečo umierame. Že naša smrť nie je márna, že priniesie dobro.“

V jednom liste svojej žene sa prirovnával ku koreňom, ktoré živia strom a ktoré zabraňujú, aby ho skmácala víchrica.

Mal silu koreňov. On a tisíce tých, ktorých sme si nazvali slovom — hrdinovia. Preto strom, ktorý živil a držal, odolal víchrici a mohol vydať úrodu.

„Na strome, ktorý sme držali a udržali, vyrastú, rozkvitnú a dozrejú generácie nových ľudí, socialistické generácie robotníkov, básnikov a tiež literárnych kritikov a dejepiscov, ktorí azda neskoršie, ale zato lepšie povedia aj to, čo som ja povedať už nemohol.“

Na brehoch priezračnej rieky

VLADIMÍR FERKO

*Kysuca, Kysuca,
studená vodička,
keď sa ňá napijem,
bolí ma hlavička...*

Ktože vie, kto a prečo takto neprávom pohanil priezračnú vodu z Kysuce, možno sa jej aj napil. možno ho hlava rozbolela pre čosi celkom iné a zvalil to jednoducho na dobrú zurkotavú vodičku. Pravda, dnes je už na tej piesni veľa pravdy, aspoň čo sa týka dolného toku rieky, z kysuckej vodičky by už nebolela len hlava, ale určite aj žalúdok. Ale ešte stále na sútoku Kysuce a Váhu pri Budatíne vidieť rozdielnosť týchto dvoch vôd: zelenkáva Kysuca, hoci oveľa špinavšia ako prv, a tmavohnedý Váh, ktorý svoju sestru nemilosrdne zhltnie. No aby sme boli celkom spravodliví, mnohých ľudí v tomto kraji naozaj bolela a bolievala hlava, hoci sa ani kysuckej vodenecky nenapili. Bolela aj spisovateľa Petra Jilemnického, ktorý na Kysuciach učil, aj dr. Ivana Hálka, lekára-ludomila, bolela ich bieda tohto hornatého drsného kraja.

Kysuce. Stačilo vysloviť to slovo a v mysli sa vynáral obraz najchudobnejších dreveníc, bosých, otrhaných a podvyživených detí a žien, ktoré v tridsiatke boli zadržané ako stareny. Skapané roky. Tak nazývali Kysučania najhoršie roky, keď sa k trvalej biede tohto kraja pridala neúroda, živelná pohroma či epidémia. V starých kronikách sa dočítame, že takéto skapané roky sa začali aj v roku 1847 a trvali do roku 1852:

„Na roliach sa nič neurodilo. Zemniaky všetky, ak nie na roli, tak v pivniciach pohnili. Železníc nebolo, že by sa bola mohla živnosť

TY RODNÁ ZEM MOJA

dodať. Ľud mrel a ne jeden aj pri peniazoch zomrel, lebo nemohol za ne nič kúpiť. Stalo sa, že jeden za kusok chleba zabil druhého, a keď chlieb zjedol, sám zomrel, lebo jeho žalúdok vyhladovaný to stráviť nemohol. Ľudia jedli trávu a korenky. Piliny miešali do otrúb a z toho piekli osúchy. Hrobári chodili a celé dni do veľkej obcej truhly zbierali mŕtvolu, v márniciach ich na hrbu skladali a v noci do spoločného hrobu pochovávali.“

Skapané roky sa jednoducho vracali ako príznak a ešte aj za predmníchovskej buržoáznej republiky mal tento kraj smutné prvenstvo — mrelo tu najviac detí a ľudia sa tu dožívali najkratšieho veku.

„Ký Súčan je to tu?“ skríkol raz ktosi na kohosi, keď do kraja prichádzali prví osadníci, no a Ký Súčan sa údajne zmenilo na Kysučan, aspoň tak sa v jednej starej knižke vysvetľuje názov. Prví osadníci prichádzali na Kysuce pred tristoštyristo rokmi, no za celý ten dlhý čas sa kraj hospodársky nezmožil. Iba jeden jediný raz sa zdalo, že sa všetko zlepši. Na Turzovke oddávna ľudia pozorovali zemný olej. Prameň zachytili do studienky a občas odniesli za vedro, aby v „šporheltoch“ lepšie horelo. Keď sa tam začal prieskum, mnohí Kysučania už videli svoj kraj akoby pokropený živou vodou — bohatý ako neďaleké Ostravsko, kde Kysučania oddávna nachádzajú obživu. Ale z prameňa zostal iba pramienok, podzemie Kysúc nemá ani ropu, ani uhlie, iba kameňa je v ňom dost.

Cez Kysuce odpradáva viedli staré cesty — z juhu do Poľska a do Čiech. Po stáročia po nich prechádzali kupci, z Poľska prevážali soľ, kožušiny, jantár, no a chudobné Kysuce mali tiež svoj skromný export — vlnu, syr, maslo a surové kože. Neraz však kupci nedošli tam, kam mienili, lebo karpatskí zbojníci ich obrali o všetko. Z tohto kraja pochádzal Vrabel, Huncaga a Kovalovský, členovia zbojníckej družiny chýrneho zbojníckeho kapitána z Horných Kysúc — Tomáša Uhora.

číka, oni niekedy na jeseň 1711 sprisahali Juraja Jánošíka, aby sa po Uhorčíkovi stal ich kapitánom.

Nečudo, že práve z tohto kraja pochádzalo veľa zbojníkov — ľudových bojovníkov proti ťažkému útlaku feudálnej vrchnosti. Ľudia často nemali inej voľby ako ujsť. Alebo do neznámej, ďalej cudziny s drotárskou krošnou na chrbte, alebo k zbojníkom, alebo k pašerákovi, alebo aspoň k alkoholu. A práve špiritusom ešte znásobovali svoju biedu — zadlžovali sa a nejedna rodina vyšla na bubon, ako sa to ešte pred druhou svetovou vojnou často na Kysuciach stávalo. Krčmári, notári a zopár drevokupcov — to boli novodobí nekorunovaní kráľi Kysúc.

Počas vojny viedli cez kysucké hory partizánske chodníčky a dolu pri cestách a dolinách stáli veľké žlté-čierne tabule:

**ACHTUNG!
BANDITENGEFAHR!**

Partizánov nazývali fašisti banditmi. Na sklonku vojny Nemci obkľúčili kopaničiarsku osadu Vysoká nad Kysucou a všetkých mužov postrie-

ľali na severnom svahu kopca Semeť. Iba jeden jediný z vyše dvadsiatich, starý pán Cipár, otec akademického maliara Miroslava Cipára, známeho ilustrátora detských kníh i Slniečka, sa zachránil. Studený dážď ho prebral a on sa s prestrelenou hlavou odplazil z hromady popravených k svojim. Živý svedok fašistického zločinu. A neďaleko Cipárovcov žije žena, ktorej zavraždili vtedy muža a dvoch synov. Dodnes je pomätená, dodnes si ich hľadá. Tak aj Kysuce majú svoje Lidice, ale tu, pri ceste Vysoká—Veľké Rovné, iba skromný pamätník hovorí o krvavej tragédii.

Keď na brehu Kysuce pred dvoma desaťročiami otvárali továreň na guľčkové ložiská, bola to veľká sláva. Konečne po niekoľkých pilách ozajstná veľká fabrika! Sláva, ale s otáznikom — pôjete to? Prispôbia sa drsné ruky drevorubačov a roľníkov natoľko, aby pocítili nie cól, ale desiatiny milimetra? Naučia sa inej disciplíne a všetkému, bez čoho moderné strojárstvo nemôže existovať? Drevorubači, šindliari, roľníci — a guľčkové ložiská? — ozývali sa kuvíe hlasy. A dnes máte odpoveď na túto otázku aj doma. V každej našej domácnosti je nejaké ložisko vyrobené v Kysuckom Novom Meste. V motorke, aute, práčke, mixéri. A nielen u nás doma, ale v mnohých štátoch sveta. Na východe i západe. Kysučania sa naučili robiť nielen dobré ložiská. Slovenka v Turzovke vyrába pletený tovar, Slovena v Čadci dobré látky, z Dreviny v Krásne nad Kysucou sú tie krásne zrubové chaty, ktoré nájdeme aj v karpatských dolinách, aj v Nízkych Tatrách, aj na Podbanskom. A vo vašej škole je istotne veľa zariadenia zo závodu Nový domov z Vyskej nad Kysucou. V súčasnosti pracuje v priemysle na Kysuciach vyše pätnásťtisíc ľudí a približne rovnaký počet Kysučanov pracuje v Ostravsku. A tak nielen pri guľčkových ložiskách, ale aj pri železe a uhlí, ktoré nás hreje, si spomíname na ich svedomitú prácu. Hutnícku i banícku. Ak prirátame k tomuto počtu ešte tisíce ľudí pracu-

júcich v nevýrobnej sfére, dosiahneme cifru 43,4% ľudí ekonomicky aktívnych — tak to aspoň nazývajú odborníci. A práca, to sú, pravdaže, aj zárobky. A zárobky sa menia zväčša — na domy. Čoskoro bude typická kysucká drevenica vzácnosťou. V kysuckooravskej oblasti, ktoré sú si veľmi podobné prírodou aj históriou, sa ročne stavia 700 až 800 nových domov, ba často domiskov, lebo sused chce prevýšiť suseda. V štátnej sporiteľni majú ľudia okolo 50 miliónov korún iba na autá, hoci do každej dediny je autobusové spojenie.

Priveľa Kysučanov odchádza ešte za prácou, ale z roka na rok je ich menej. Odchádzajú na týždeň, a nie na rok či na dlhé roky ako kedysi, keď sa chlapi zberali za chlebom do ďalekého sveta a doma nechávali živé vdovy. A tohto roku mnohí začnú pracovať doma: rozširuje sa továreň na guľčkové ložiská v Kysuckom Novom Meste, bavlnársky závod v Čadci, modernizujú sa aj drevárske podniky, v Čadci budujú nový závod na ľahké stavebné hmoty, ale to zďaleka nie je všetko. Nové školy, nová nemocnica v Čadci, budujú sa cesty, kanalizácia. V štátnej banke československej sú nachyšané tri miliardy korún, ktoré sa prestavajú iba na Kysuciach a susednej Orave v rokoch 1971—1975.

Tri miliardy! Tritisíc miliónov! To je už riadna hromada peňazí! A pripomeňme, že aj hodnota výroby v týchto kedysi najbiednejších kútoch Slovenska dosahuje túto výšku za jediný rok!

Kysuckú biedu zobrazil vo svojom prvom románe „Na brehu priezračnej rieky“ aj spisovateľ Rudolf Jašík, rodák z Turzovky. Ten život už patrí minulosti, hoci nie takej dávnej. Všeličo odišlo a všeličo ešte odchádza. Aj drevenice s oknami na piad, aj chudobný čierno-biely kroj, aj pašeráctvo, aj alkoholizmus, a to nové, čo prišlo, je chlieb, kultúra a technika, lekári, učители a inžinieri.

A čo dáme na záver?

Čo iné ako kysuckú hymnu „Kysuca, Kysuca, studená vodička...“

Fantárový svet

Pred vyše 2500 rokmi žil v starom Grécku muž menom Táles. A tento Táles sa raz zabával s kúskom stuhnutej živice — jantárom, alebo, ako sa vpravelo po grécky, s elektrónom. A spozoroval, že jantár, keď sa chvíľu trie kúskom látky, priťahuje drobné ľahké predmety. O mnoho storočí neskôr prišli učitelia na to, že to, čo spozoroval Táles, bola vlastne elektrina, a preto aj nazvali elektrinu elektrinou: podľa Tálesovho elektrónu.

*Za 2500 rokov
vpred 2500 krokov
urobili všetci
učitelia a vedci:
to, s čím hral sa
starý Táles,
premenili
na vynález.*

*Ináč dnes už vieme
nabiť silou jantár.
Riekami ho trieme.
Jantár dostal kantár.*

*Ten náš jantár dohla
iné smietky!
Svetlom rozožíha
domy všetky.
Vo fabrikách brúsi.
Ťahá trolejbusy,
lanovky
a vlaky.*

A kto je tým dnešným Tálesom? Ešte nevedno. A kde žije? Tiež ešte nevedno. A s čím sa hrá, čo pozoruje? Ani to ešte nevedno. Možno, že žije u vás a že si to TY! A preto buď taký láskavý a nemeškaj a piš sem: JA (tvoje meno) som sa zabával s (druh zábavy) a spozoroval som pritom (spozorovaný úkaz).

Vyplnením tohto dotazníka umožníš učným ľuďom, ktorí si ho prečítajú o niekoľko storočí, usúdiť, kto vlastne na svete prvý objavil tú alebo onú významnú vec. Tým sa zároveň citeľne uľahčí aj pomenovanie tejto významnej veci. Ak si napríklad objavil nejakú novú energiu pri hre s loptou, je celkom možné, že táto nová energia sa o niekoľko storočí bude nazývať loptovina. Ak si sa zabával so psom — nová energia sa možno bude nazývať psina. Kvôli tej psine Ťi za porozumenie a vzorné vyplnenie dotazníka v mene sveta ďakuje

LUBOMÍR FELDEK

*Riadi cez oblaky
sieť leteckých ciest.*

*Raz nás bude miest
na jantáry hviezd.*

*Za 2500 rokov
zas 2500 krokov
vpred urobia všetci
učitelia a vedci
a premenia
na vynález
to, s čím hrá sa
dnešný Táles.*

O pyšnom kohútovi

RUDO MORIC

Bol to naozaj krásny kohút. Perie hnedočervené, kosiere na chvoste blýskavo oceľovej farby. Hrebeň tuho červený, velikánsky, až sa klonil na stranu. No a tie ostrohy! Nádhera!

Hrdo si vykračoval parádny kohút v krdli sliepok, každú chvíľu vyvrátil hlavu a na celý dvor sa rozkikirikal. Ja som tu pán, ja som tu pán! A sliepky mu prikyvovali: kokoko, kokoko, ty si tu pán, ty si tu pán.

Kohút si pyšne vykračuje po dvore, sem-tam hriebne, zavolá na sliepky, našiel som vám zrnko, chrobáka, dážďovku. Vykračuje si a oceľovými kosiermi švihá naokolo ako šablami, len sa priblížite, uvidíte!

Ale na dvore nežil iba pyšný kohút a poslušné sliepky. Žil tu aj pes Trhaj. Nemohol však povedať ja som tu pán, lebo bol priviazaný na reťazi. Na dvore bol ešte baran Drcko, ale ten bol zase zavretý v ohrádke. Aj Trhaj aj Drcko sa veľmi hnevali na pyšného kohúta. Keby sme ňa dostali, my by sme ti ukázali, kto je tu pán, ty operená potvora! Kohút sa však Trhajovej búde vyhýbal, lebo len čo sa priblížil, psisko už vrčalo a zuby cerilo. A tie zubiská naháňali strach aj pyšnému kohútovi. Do ohrádky k baranovi tiež nezašiel, iba zavše vyletel na stĺpik ohrádky a tam zakikirikal z plných pľúc. Kikirikí, kikirikí, ja som tu pán, ja som tu pán! Trhaj ledva premohol zlosť a baran tak isto, lebo kohútisko sa mu chvastalo rovno nad rohami. A sliepky kokoko, kokoko, ty si tu pán, kohútik náš!

„Čerta pán,“ zavrčal raz Trhaj. „Poď sem, ukážem ti ja pána!“

Kohút zdvihol prekvapene hlavu, aj sliepky sa začudovali.

„No poď sem, ty pán!“ vrčí Trhaj.

„Choď, len choď, ukáž, aký si pán!“ dráždi kohúta aj baran Drcko.

A hlúpe sliepky sa zbehnú okolo kohúta a kotkodákajú: „Kohútik náš, choď k Trhajovi a ukáž mu, aký si ty pán!“

Čo mal kohút robiť, ak nechcel prísť o prvenstvo na dvore? Mal sa priznať sliepkam, že sa bojí Trhajových trhákov? To ani za svet! Prestali by ho poslúchať a už by nemohol kikirikať ja som tu pán, ja som tu pán. No z Trhaja mal taký strach, až sa mu kohútie srdce triaslo ako osikový list. Kohútia pýcha mu však našepkávala: Musíš ísť, musíš! A tak si dodal odvahy, ešte raz mocne zakikirikal — a zletel zo stĺpika na zem. Aj krídlami prudko trepotal, len aby Trhajovi ukázal svoju silu.

Smelo vykročil k Trhajovi. No čím ďalej kráčal opatrnejšie. Zobákom ho klovnem, ostrohami bodnem — a uletím, posmeľoval sa pyšný kohút. Trhaj ceril zuby a vyplazil dlhý ružový jazyk. Sliepky išli v úctivej vzdialenosti za kohútikom a baran sa prednými nohami oprel o ohrádku, aby lepšie videl, ako Trhaj urobí koniec kohútej pýche.

Kohút bol už blízko Trhaja a nazdal sa, že srdce mu tlkocce v zobáku. Ale pýcha ho ženie: Nože zakikirikaj ja som tu pán, nech sa zľakne. Možno zalezie do budy a bude po všetkom. Kohút zastal,

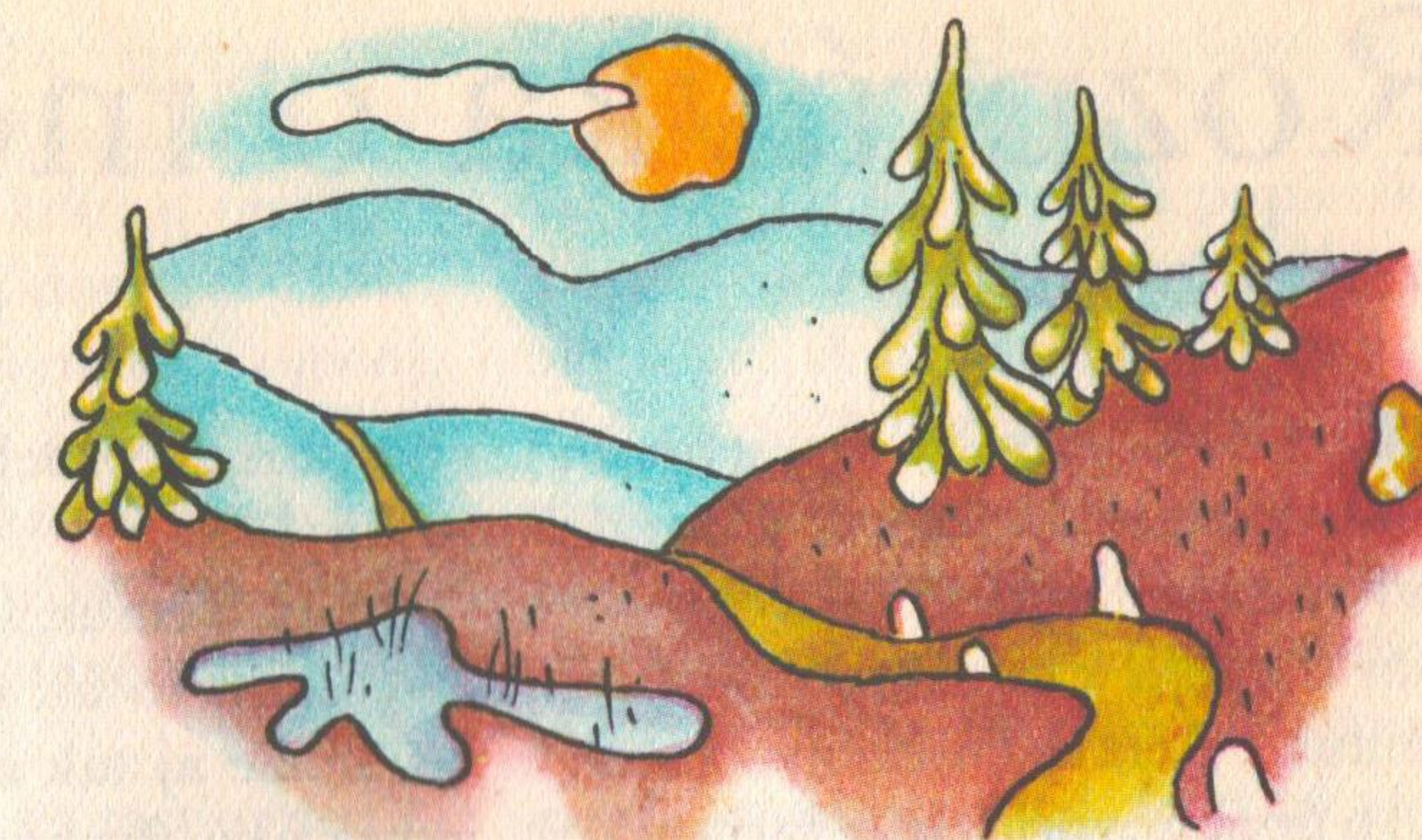
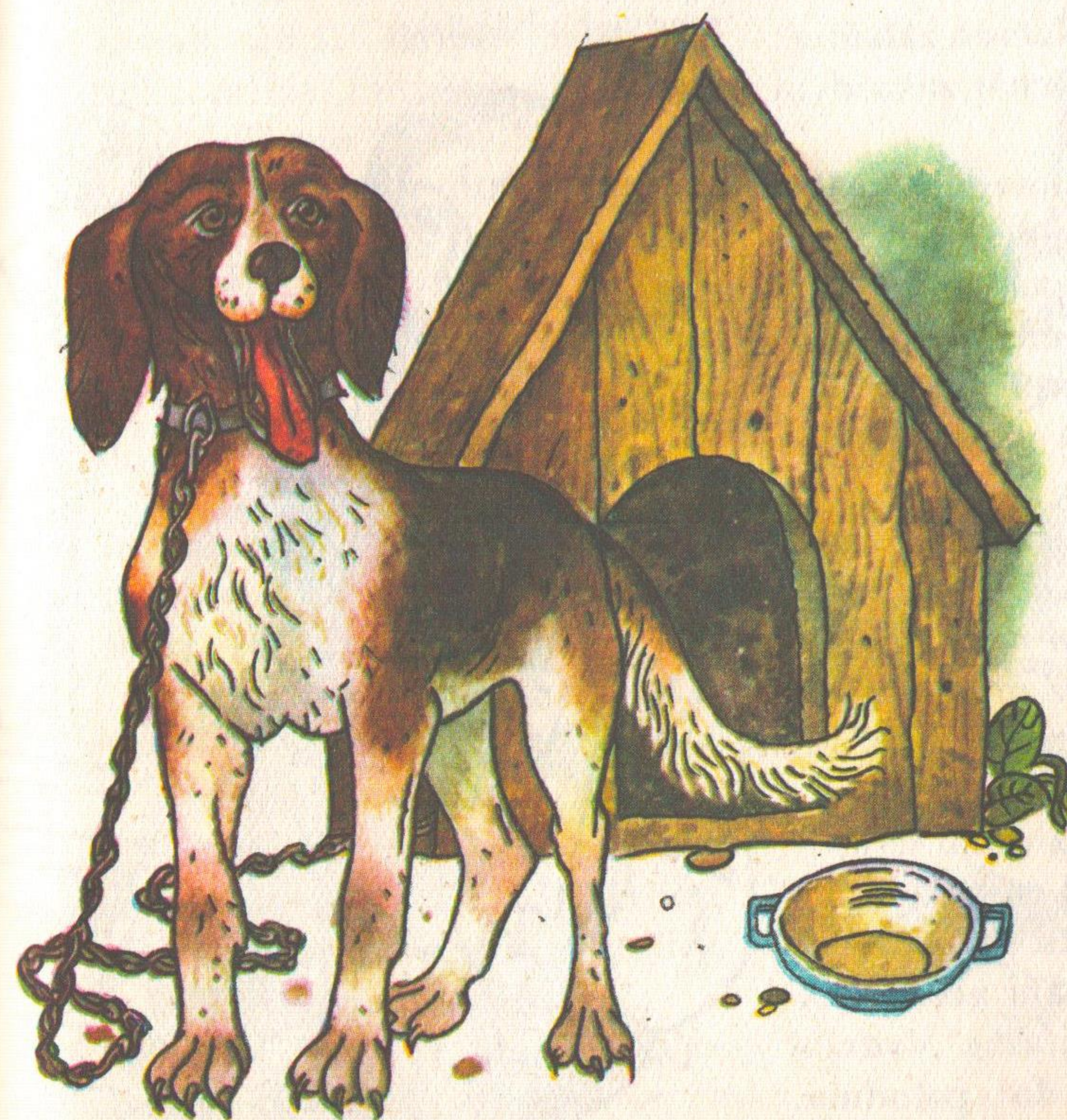
zakikirikal. Ale Trhaj nezalezol do budy, iba čo zuby ešte väčšmi vyceril a zavrčal, nože sa ponáhľaj, strachopud!

To už bola urážka nad všetky urážky. On, pán dvora — a strachopud! A tak sa kohút rozhodol. Vzlietne, sadne Trhajovi na chrbát, klovnem ho zopárráz, ostrohami pichne — a uletí. Psisko ani hlavu nestihne obrátiť.

Ale kým ňarbavo dolietol, Trhaj sa uhol a kohút pristál na zemi. Zmätený zabudol, že chcel klovať a bodáť, chytro sa zvrtol, aby Trhajovi unikol. Ale pes nemeškal a chňap po kohútovi. No zachytil už len chvost. Ten nádherný chvost s oceľovými šablíčkami, čo na slnci storakými farbami hrali.

Uteká kohút kadeľahšie, uteká a sliepky stoja začudované. Je to náš kohútik, čo kikirika ja som tu pán, ja som tu pán? To nemôže byť on, náš kohútik mal utešený šablňový chvost — a tento nemá nič. A Trhaj vyplúva parádne kosiere a baran sa mekotavo smeje.

Museli sliepky pristať na to, že majú kohúta bez šablí. A musel sa kohút zmieriť s tým, že nie je na dvore jediným pánom, iba ak na smetisku.

V žuvačkovej krajine

TOMÁŠ JANOVIČ

*V žuvačkovej krajine
býva všetko zo žuvačky.
Pozrite sa do skrine.
Spia tam žuvačkové mačky.*

*Stačí len z domu vybehnúť,
a uvidíme žuvačkovú brezu.
Má pravú žuvačkovú chuť.
Už zotali ju. Už ju vezú.*

*Stačí len z domu vybehnúť,
v potoku skáču žuvačkové vlnky.
Aj ony majú známu chuť
a robia žuvačkové žblnky.*

*V žuvačkovej krajine
býva všetko zo žuvačky,
a kým rôčik uplynie,
požijeme svoje hračky:*

*Hrnce. Srnce.
Báby. Háby.
Žuvačkovú tabuľu.
Žuvačkovú machuľu.
Psa, čo vrčí.*

*Plot, čo trčí.
Oblohu, kde nevinne
žuvačkové slnko svieti,
lebo v tej krajine
zo žuvačky nie sú iba deti.*

Rozprávka o mede

MÁRIA ĎURÍČKOVÁ

Kde bolo, tam bolo, v jednom veľkom meste to bolo. V záhrade nad mestom mal ateliér ujo sochár a spolu s ním tam býval aj Rémus. Rémus niekedy začul, ako o ňom hovoria, že je tatranský medvedík. Rémus bol naozaj medvedík, ale prečo tatranský? V Tatrách predsa nikdy nebol, aspoň sa na nič také nepamätá, jeho domovom je tento ateliér nad mestom. Tu spáva, tu obeduje a niekedy sa zhovára s ujom sochárom. Žije si celkom zaujímavovo, lebo každú chvíľu sa niečo stane. Napríklad prídu na návštevu ujovia a tety, alebo — čo je ešte lepšie — príde na návštevu Zuzka. Zuzka je väčšia ako Rémus, ale menšia od hociktorej tety, a vie váľať kotrmelce aj preliezať plot. A potom spolu obedujú med.

„Kde rastie med?“ zvedavý je Rémus, ale Zuzka neodpovedá, asi to nevie. Namiesto toho vraví: „Ako je tebe dobre, Rémus, nemusíš sa učiť vybrané slová.“

Ale veru ani Rémus nie je bez starostí. Napríklad, keď ujo so-

chár dokončí sochu, zakaždým sa spýta:

„No, Rémus, ako sa ti to páči?“ Rémus sochu oňuchá aj oblizne, lenže aj tak sa mu zdá, že je jedna ako druhá. Nuž nevyjadrí sa a ujo sochár si potom celý večer alebo píska, alebo vrčí ako medveď. Azda to nie sú starosti?

Keď ujo nie je doma, vtedy si Rémus šľobodne báda. Už zistil, že to, čomu ujo hovorí nôž, neradno stisnúť do labky. Ale oveľa zaujímavejšia je fajka. Rémus vie s ňou robiť všetko ako ujo, len obláčiky nie a nie prísť. K medveďom asi nechodia. Ale zo všetkého najnepochopiteľnejšie sú okuliare. Keď si ich Rémus nezaloží, vidí celkom dobre, ale ak si ich založí, vidí zle. Načisto záhadné, prečo si ich ujo sochár zakaždým dáva na oči.

Jedného dňa povedal ujo Rémusovi: „Ak budeš celý deň dobrý, pôjdeme spolu do mesta.“

Rémus pozná mesto z obloka. Mesto má mnoho prstov a z tých prstov sa dymí. A niekedy mesto bliká: žmurká na Rémusa a Rémus žmurká na mesto. To je veľmi zábavné. A niekedy mesto vôbec nevidieť, asi niekde odišlo, možno do Tatier. Z mesta nosieva ujo sochár med pre Rémusa, iste tam niekde rastie.

Preto sa Rémus veľmi tešil, že pôjde do mesta. Len teda zabudol, že najprv musí byť celý deň dobrý. A možno ani nezabudol, ale bolo mu to príťažké. Vydržal byť dobrý až do poludnia,

a potom odrazu zabudol, že má byť dobrý, a zvalil sochu. Taká smola! Rémus chápe, že teraz už mesto nebude, a je nesmierne smutný.

Ale prečo by vlastne nemohlo byť? Či Rémus nevie i sám, kde je mesto? Vidí ho predsa z obloka!

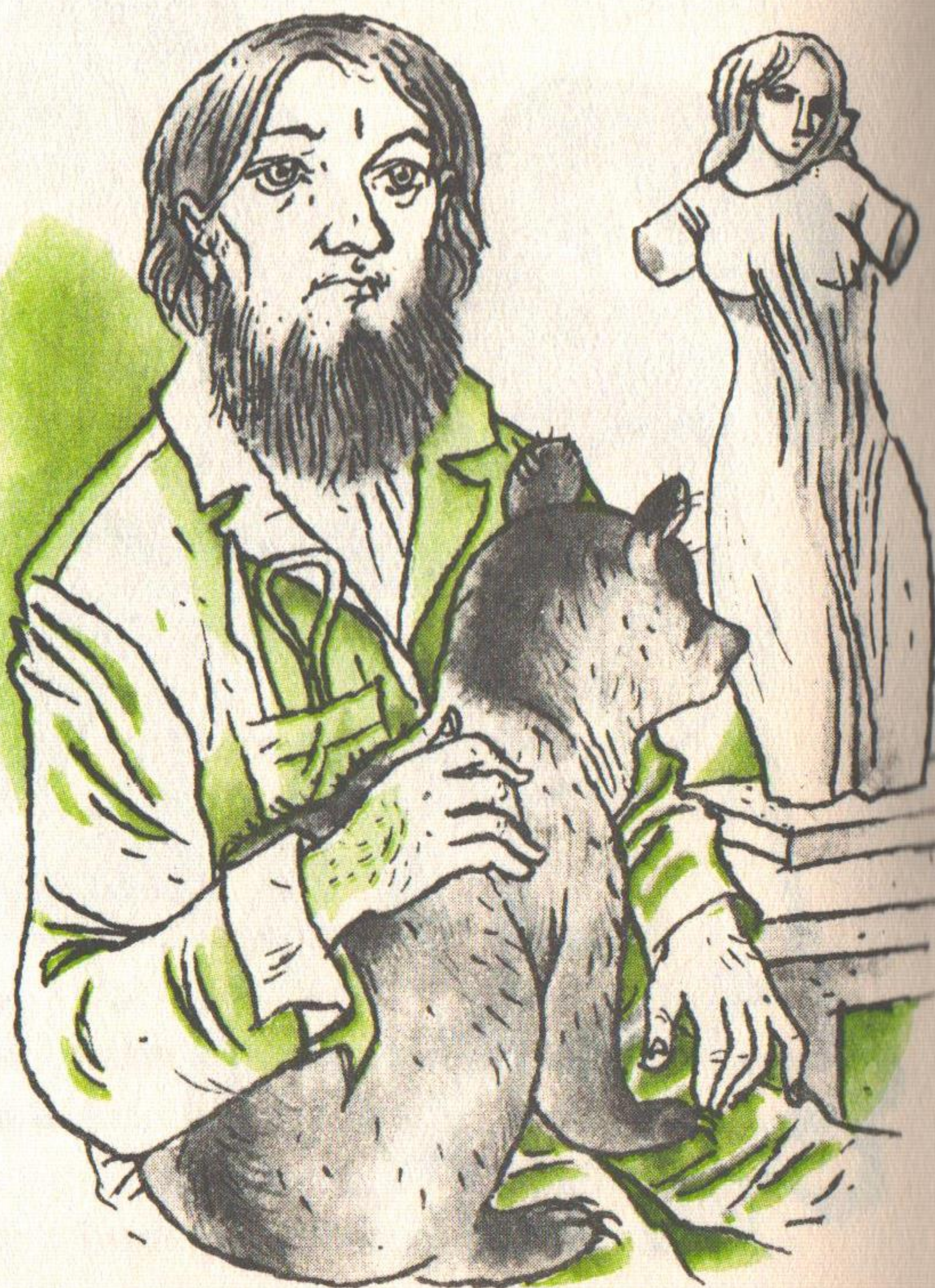
Vykradol sa teda do záhrady, priplichtil sa k plotu a hybaj! Preliezol a už aj bol na druhom boku. Len to je teda chyba, že sa mu mesto odrazu stratilo. Obzerá sa Rémus na všetky strany, mesta nikde, len akási cestička vedie nadol. Pustil sa Rémus po nej: taká cestička ťa vždy niekam zavedie, ktovie, či nie aj do mesta.

Tam dolu sa cestička stretá s inou cestičkou, vlastne veľkou ulicou, a po tej ulici práve prechádza hromada detí.

„Ahoj, medvedík!“

„Jaj, medveď!“

„Neboj sa, je ešte maličký. Je to medvedie bábätko.“

Škoda, že ani jedno z týchto detí nie je Zuzka, myslí si Rémus. No i tak sú milé. Zhŕkli sa okolo neho a dávajú mu všeličo z taštičiek. Rémus už síce obedoval, ale aj tak si vezme.

„A neviete, kde tu rastie med?“ spytuje sa.

Deti neodpovedajú, iste nevedia. Vtom ich zavolala veľká teta, deti odbehli a o chvíľu zmizli.

Rémus sa poberá ďalej. Toľko ujo a teta na chodníku ešte nikdy nevidel.

„Neviete, kde tu rastie med?“ spytuje sa Rémus.

Neodpovedajú mu, vravia čosi celkom inšie, škoda márneho času.

Rémus sa preto poberie na druhú stranu ulice. Po ulici ide práve auto, vrčí ani veľký medveď. „Počkaj, kým prejdem,“ vraví mu Rémus. Auto porozumelo a zastalo. Zastalo za ním aj ďalšie auto. I z druhej strany zastali autá, škripu brzdami, vrčia, trúbia, žmurkajú na Rémusa. Aj Rémus zažmurká, má tú hru veľmi rád. Ale hurhaj je čoraz väčší, autá vrčia, škripu, trúbia a ľudia kričia:

„Zavolajte esenbé! Nech ho odvezú!“

„Iste ušiel zo zoo.“

Okolo Rémusa sa zhŕklo mnoho ľudí, každý čosi vraví, ruky natŕča, len o mede nik nepovie ani slova.

A tu zaznie známy hlas, taký krásny, veselý a jasný:

„Rémus! Veď je to Rémus!“

Zo zástupu ujo a teta sa vylúpi dievčatko s taškou na chrbte. Zuzka! Vbehne doprostred ulice a schytí Rémusa do náručia.

„No počkaj, ty bludár, čo ti povie ujo!“

Slová sú akoby prísne, ale Rémus vie, že sa Zuzka nehnevá. Drží sa jej okolo krku a teraz už znova vidí mesto: dom pri dome, a na každom dome obloky, ojoooj, toľko oblokov. Zaujímavé je mesto, keď sa naň Rémus díva zo Zuzkinho náručia, ale predsa nie až také zaujímavé ako z ateliéru uja sochára.

„A nevieš, kde tu rastie med?“ spýta sa Rémus a oblizuje Zuzke ucho:

„Tuláčik-chudáčik, ty si hladný?“ poľutovala ho Zuzka.

A zamierila do jedného domu.

Poza dlhý stôl chodila tam teta v bielom plášti. Zuzka sa na ňu usmiala a dala jej akýsi papierik, len taký nevelký, farebný, celkom obyčajný. A biela teta hneď položila na stôl pohárik medu. Oj, med, medík, mediček, medulienček! Aký je chutný, aký sladký!

Odvtedy už Rémus nebol v meste. Až sa ta znova dostane, pôjde rovno na med, lebo už vie, kde rastie. Rastie v pohárikoch na jednej dlhej polici. Je ho tam plno! Len ten dom si treba zapamätať a na tú tetu v bielom plášti sa pekne usmiať.

Žiara kalicha

JOZEF HORÁK

■ Bolo ráno neskorej a chladnej jari, ktorá toho roku, 1430, len akosi nasilu prichodila. Vody Dunaja, zbavené ľadových krýh, žlté a kalné, valili sa okolo mesta. Dotieravá voda sa prelievala brehmi, prenikala až k skaliskám podhradia, vnikala krivolakými záhybmi až k bránam mesta. Vytvárala ostrovy a ostrovčeky. Na jednom z nich, neďaleko Rybárskej brány, stála veľká, priestranná koliba. Ošarpaná, pokrytá strapatou rákosovou strechou trčala z objatia vody, podivne naklonená po prúde. Rybárska chatrč, ktorá slúžila i ako skladisko i ako prístrešie pred dažďom a vetrom. Tu sa zhromažďoval výlovok, sem si chodilo či hradné, či mestské panstvo po desiatky, lebo v tých museli byť najkrajšie a najakostnejšie ryby. Koliba bola plná všelijakého rybárskeho haraburdia. Kade, bočky, sudy, staré siete, podberáky, vrše, háky, koše povaľovali sa v kútoch, viseli na stenách i na povale, uložené i nahádzané bez ladu a skladu.

Tohto chladného rána bolo v chalupe niekoľko rybárov. V hrubých kabátoch, s kapučňami na hlavách, prepásaní širokými remeňmi, kožené nohavice, masťné vysoké čižmy, páchnúce sadlom a rybinou, sedeli, postávali, očakávajúc panských výberčikov desiatkov.

Ale ich mysle boli upreté celkom iným smerom. Bol medzi nimi jeden, ktorý sa na

BRATISLAVSKÝ HRAD

Miesto, na ktorom stojí dnešný Bratislavský hrad, osídlili už v prvom storočí nášho letopočtu Kelti. Po nich tu Rimania vybudovali jednu zo svojich strážnych staníc a neskôr si na kopci postavili hradisko i Slovania. Po rozpadnutí Veľkomoravskej ríše sa hradisko nad Dunajom stalo dôležitou pohraničnou pevnosťou uhorského štátu. Neprestajne rozširované o nové budovy menilo sa postupne v silný hrad, ktorý odolal i náporu Tatárov. Za vlády cisára Žigmunda Luxemburského hrad značne prestavali a premenili vo vojenskú pevnosť proti husitským vojskám.

Význam hradu stúpol však najmä počas tureckej okupácie Uhorska, kedy sa Bratislava stala korunovačným mestom a sídlom uhorského snemu.

pohľad nelíšil od ostatných, jednako jeho šata, hrubá a páchnúca, bola tesnejšia na tele, postava rovná, pohyby rázne. Bolo v nej niečo akoby z vojaka. Rozprával a ostatní pozorne počúvali.

„Teda nepochodili!“

„Nie, bratia spod kalicha sú nepremožiteľní. Ktože odolá tvrdej sedliackej pästi a cepu? A vozy sú ako prenosné zámky, živý hrad. V tejto chvíli stoja hrozivo s nabitými húfnicami, čakajú nepriateľa a v nasledujúcej chvíli sa všetko dá do pohybu, gniavi a ničí cisárovo vojská.“

„A hovoríš, že to pri Trnave bola bitka neslýchaná?“

„Taká. Cisár chráni Nitru, Trnavu i Bratislavu. Vrhol proti Prokúpkovi, kňazovi a vodcovi táboreských sirotkov, veľké vojsko pod vedením pána Ctibora. Neskúsený mladý syn sedmohradského vajdu bol porazený skôr, než mu mohli prísť na pomoc. Tisíce ich ostalo po pláňach medzi Leopoldovom a Trnavou.“

„A čo mesto?“

„Trnava? Nad jej múrmi ešte nezaviala červená zástava s kalichom. Kňaz Prokúpek teraz oddychuje. Aj on musel platiť za víťazstvo krvou. Do dvetisíc sirotkov ostalo na poli. Aj hrdinský Valek Koudelník, pravá ruka Prokúpka, padol. Čo na tom, že panských bolo na poli trikrát viacej?“

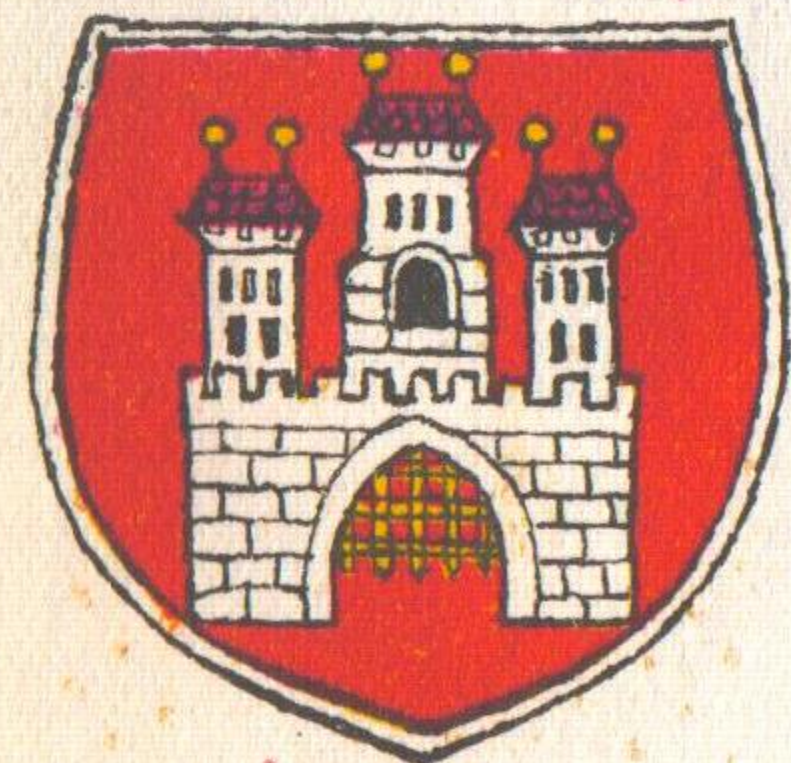
V kolibe zavládla tichosť. Jasne bolo počuť, ako vlny rieky čľapocú o brehy. Na druhej strane šiekali vodní vtáci.

„Ale Tábor zasa rozvinie zástavy, husitské pluky sa pohnú. Potom padne aj pyšná Trnava a padne aj toto mesto na Dunaji...“

O hrad prejavovala veľký záujem i cisárovná Mária Terézia. Po jej smrti sa však ústredné uhorské úrady presťahujú do Budína a z Bratislavského hradu sa stáva len stredisko výchovy budúcich katolíckych kňazov. No práve vtedy sa hrad významne zapisuje do dejín slovenskej vzdelanosti. V jeho generálnom seminári formuje sa totiž mladá národovecká generácia, ktorá sa usiluje vytvoriť prvý spisovný jazyk Slovákov. Po krátkom trvaní je však táto škola rozpustená a do hradu sa nasťahuje vojsko.

Roku 1811 Bratislavský hrad vyhorel a začal sa rozpadávať. Pred úplným zničením ho zachránila len rozsiahla obnova, ktorá sa začala uskutočňovať v päťdesiatych rokoch tohto storočia. Vynovený hrad, pýcha Bratislavy, je dnes reprezentačným sídlom zástupcov slovenského pracujúceho ľudu a slovenským sídlom prezidenta republiky.

J. D.

Vtom vošiel chudý, vysoký paholček.

„Výberčici!“ povedal a znova vyšiel.

Rybári sa zamrvtli. Zhadzovali prikrývky z bočiek a sudov, chystali korytá, do ktorých budú ukladať ryby.

Ale prešiel rok, i druhý prechodil, a Trnava stála ako kráľovná v mori rovín. Nitru táborskí dobyli, ale Trnava a Bratislava stáli nepokorené. Veže chrámov sa pyšne vypínali nad mestom, ohradeným múrmi a baštami.

Tak bolo, kým nenadišlo nové táborské vojsko s hajtmanom Blažkom Bořutom. Naoko akoby si ani nevšimol hrdého mesta. Naučil sa už od pánov, že neraz si ani najťažšie delá neporadia tam, kde pomôže šikovný fortieľ. Bořuta postavil tábor neďaleko mesta, ale neútočil. Vyčkával vhodnú chvíľu. A tá nadišla vtedy, keď sa v meste konal trh. Darmo strážnici a vojaci bedlivo strážili a prezerali kupcov, ktorí vchodili do mesta. Nikto ich nepočítal, a tak sa ani nevedelo, koľkí prišli a koľkí odišli. Medzi tými, čo neodišli, boli Bořutovi ľudia. V noci napadli stráže a otvorili brány. Táborské vojsko vošlo do mesta. Nad Trnavou zaviali husitské zástavy.

A vtedy znova ožili nádeje bratislavských poddaných a chudoby. Sirotkovia pokorili Nitru aj Trnavu, ostáva ešte Bratislava, najbližšia nenávidenému cisárovi Žigmundovi. Ak zavejú husitské zástavy aj nad týmto mestom, svitnú lepšie časy všetkým pokoreným a poníženým, čo žijú a hrdlačia pod mohutným hradom nad Dunajom.

Len tá chvíľa neprichodila.

Neprichodila...

■ Na jednom z najväčších ostrovčekov, vyčnievajúcich z dunajskej vody, stála chatrč s rozstrapatenou trstenou strechou. Tam sa schádzali chudobní rybári, nosiči a lodní robotníci, čo sa najímali, aby povrazmi ťahali lode proti prúdu rieky, prievozníci, čo si vyrábali každodenný chlebič pletením sietí a vrší, smoliari a povrazníci, čo nepatrili k cechu, bedári, ktorých mestskí drábi vyhánali za mestské múry ako divú zver.

Najstarší a najskúsenejší medzi nimi bol starý Roch Mert.

„Ty musíš poradiť, Roch, si najstarší medzi nami a najskúsenejší. Poznáš vody Dunaja od Viedne po Belehrad, videl si svet, poznáš ľudí, iste najlepšie vieš, čo by sme mali urobiť.“

„Teraz je pomoc veľmi blízko.“

„Hliadky táborských prenikajú k mestu.“

„Nocou vraj počuť husitské chorály.“

„Oblohu ožarujú ich táborové ohne.“

„Čo máme robiť?“

„Zhromažďovať zbrane. Každý k rukám meč alebo kyj, sekeru alebo hák, kopiju alebo vidly, aby sme boli pripravení, keď zahučia táborské vozy pred bránami mesta.“

Mert len počúval.

Keď hlasy zamĺkli, prehovoril pokojne:

„Nesmieme sa prenáhliť. Vrchnosť niečo tuší, znásobuje ostražitosť. Musíme poslať posla k táborskému hajtmanovi, aby sa dozvedeli, ako je u nás. Nech určí deň alebo noc, chvíľu, hodinu, kedy pluky vyrazia proti mestu. Keď zastanú pred bránami, otvoríme ich tak ako trnavskí. Treba človeka, ktorý by prešiel.“

„Treba. Ale nebude to ľahká úloha, keď, ako si hovoril, hradní i mestskí strežú ako vlci.“

„Musí byť smelý ako lev a chytrý ako liška.“

„Nájde sa taký.“

„Musí sa nájsť!“

„Pôjde hociktorý z nás.“

„Hociktorý nie. Nech určí Roch. On vie najlepšie.“

Ale Roch Mert mlčal. Díval sa na rybárov, akoby medzi nimi hľadal toho, ktorý je najsúcejší.

■ Slnko vyšlo spoza mrakov. Špárami osvetlilo kolibu. Zasvitlo v nej, akoby sa pod nízkou povalou rozžalo jasné svetlo.

„Spíš, Vít, či čo?“

Roch Mert zahučal na syna ako namosúrený medveď. Mládenec, čo sedel pred ním, sa strhol, že mu skoro veslo z rúk vypadlo. Vrtko sa spamätal a zabral ťažkým rozmachom.

Ale Vítova myseľ sa nevedela pripútať k tomu, čo bolo v tejto chvíli okolo. Myšlienky neustále lietali tam kdesi okolo Trnavy, kde ležal husitský tábor.

„Čo hútaš, chlapče? Akoby ti ustavične zlý sen chodil po tvári.“

„Počujte, otec, prijali by takého, ako som ja, do bratstva?“

Roch zmraštil čelo. Ostrý pohľad zabodol do synovej tváre. Po chvíli sa chmára stratila.

„Prijať ako prijať, ale na čo by si im bol, keď si nikdy nemal zbraň v ruke.“

„Naučil by som sa. Ani veslom som nevedel, ani so sieťou, a viem. Aj cepom by som sa.“

Roch sa zamyslel. Díval sa pred seba na dno člna, mechanicky sa nakláňal, zaberajúc veslami.

„Keď prídu, možno ťa prijmu.“

„Myslíte? Prídu?“

„Prídu.“

„A keby som nečakal? Keby som prešiel k nim?“

„Blázon!“ šomral otec Roch. „Trnava je blízko, ale nie tuto za valom. Zastavia ťa a spýtajú sa, kam ideš. K bratom z kalicha. A už si v klepci. Kto pomôže? Zhniješ pod zemou.“

„Najprv by ma museli mať.“

„Veď hovorím.“

„Viem, ako treba. Nedám sa!“

„Koľkí vedeli.“

„Hovorím, nedám sa!“

„Nedáš... Nedáš...“

Už nehovorili. Rukami hýbali ako stroje.

Sem-tam. Sem-tam.

■ Jedného letného dňa prišiel do tábora husitov pri Trnave mládenec, ktorý sa dožadoval, aby ho zaviedli k hajtmanovi Bořutovi. Tábor si žil pokojným životom, akoby ani vojny nebolo. Iba stráže pri vchodoch, vojaci pri húfniciach, svedčili, že je tábor pripravený v hociktorú chvíľu premeniť sa na pevnosť.

Táborský hajtman Blažko Bořuta vyšiel pred stan, v ľahkej šate, bez zbrane, očakával neznámeho, ktorý tvrdil, že je z Bratislavy.

Keď ho priviedli, meral ho prísny pohľadom. Mládenec bol zaprášený, zaliaty potom, strhaný, zrejme prešiel hodný kus cesty. Hrubé päste a čierne dlane plné mozolov prezrádzali, že človek zápasí denne s ťažkou robotou.

„Hovoriš, že si z Bratislavy?“

„Z mesta. Rybár.“

„Kto ťa posielal?“

„Naši. Všetci, čo žijú na brehu rieky, pod bránami, okolo múrov mesta. Tí, čo z vás nemajú hrôzu, čo vás čakajú.“

Bořuta mlčal. Díval sa hneď na mládenca, hneď kamsi smerom, kde bola Bratislava.

„Vezmite ho,“ povedal odrazu tým, čo stáli okolo, „nech sa mládenec nasýti, oddýchne, a potom nech príde ku mne do stanu.“

Keď sa tak stalo, priviedli neznámeho k Bořutovi.

Posadil ho na nízkú lavičku. S Bořutom boli ešte niektorí táborskí, nepochybne velitelia.

„Teraz hovor, čo odkazujú bratislavskí.“

„Čakáme vás. Ľudia trpia, roboty pribúda. Vyháňajú na valy, do hradu na roboty,

zvyšujú desiatky, najímajú pod zástavy, násilím odvádzajú k plukom.“

„Hovoríš o vojsku?“

„Pribúda ho zo dňa na deň. Do mesta sa zväžajú zásoby. Musíte udrieť, kým nie je neskoro, kým nie sú pripravení.“

„Nevieme dňa ani hodiny.“

„Opevňujú valy a bašty, brány strážia ako oko v hlave, iste sa obávajú osudu Trnavy. Ale ak sa zdvihne všetka chudoba, neustrežú.“

„A ty si či?“

„Rybár, Syn najstaršieho, Rocha, volajú nás aj Mertovci. Otec, ktorého všetci ctia a počúvajú, toto odkazuje. Moje meno je Vít.“

„Vieme, Vít, vieme všetko. Nech sa len pohár naplní. Čím sa skôr naplní, tým skôr pretečie. Keď sa vrátiš, povieš, že vieme a bdieme. Len čo príde očakávaná posila, nadíde hodina oslobodenia. Padnú hradby, vyvrátíme brány. Vy sa len pripravujte. Čím vás bude viac odhodlaných a pripravených, tým bude hodina hnevu bližšia a kratšia.“

Uplynuli potom štyri dni a na piaty stál Vít Mert zasa pred Blažkom. Bol tam aj hajtman Filip z Ostromeča a Ján zo Svojsína aj jeden z kňazov táborských. Vít bol vyzlečený do pása a na obnažený chrbát, do stredu medzi lopatky, natieral mu ostromečský hajtman smolu. Na ňu prilepili list. Potom si znova obliekol košeľu, kabát a prehodil si halenu.

„Tak budete robiť,“ prikazoval Bořuta.

„Veľmi prísne prehliadajú?“

„Prísne, ale nevyzliekajú.“

„Vyhni sa bráne, ak možno, už či pôjdeš domov, alebo k nám.“

„Nechodím tou istou bránou. I po vode sa dá.“

„Musíš, lebo tento list a takéto listy, to akoby si smrť niesol na chrbte.“

„Boh s tebou!“

„Aj s vami!“

Na chrbát si prehodil batoh, do ruky vzal bakoľu a s hajtmanom z Ostromeča vyšiel z tábora. Prešiel okolo mesta, ktoré stálo tiché, smutné. Vysoké veže chrámov hľadeli chmúrne k oblohe a mlčali. Nad mestom viali červené zástavy táborského bratstva.

■ Bol zahmlený mrazivý jesenný deň roku 1433. Bratislavské mestské ulice boli skoro prázdne. Studené, sychravé počasie zaháňalo ľudí k teplým kozubom.

Cestou k Laurinskej bráne sa poberal dlhým, vážnym krokom muž, zahalený do plášťa, v hrubých čižmách, s nošou na chrbte. Zrejme ide z mesta na dlhšiu cestu. Kráčal pokojne, nevšímajúc si osamelých chodcov, ktorých tu i tam stretal.

Keď došiel k bráne, bradatý mýtnik vystrčil zvedavú hlavu, ale keď videl chudáka, od ktorého by sotva dačo dostal, zatvoril okienko. Pútnik si vydýchol a pokojne kráčal bránou. Už sa ocitol za ňou na hradskej, keď odrazu

akoby pred ním zo zeme vyrástol — strážnik.

„Stoj!“ rozkazoval tvrdo.

Pútnik poslušne zastal.

„Kam ideš?“

„Do Jura, priateľ.“

„Vlk ti je priateľom. Musíš so mnou.“

Pocestný akoby bol zaváhal. Nakoniec sa rozhodol. Poslušne nasledoval strážnika.

V strážnici stáli štyria. Ten štvrtý mal biele ruky, bielu tvár, pestovanú bradu a biely špinavý golierik pod krkom. Nebol strážnikom. Začal sa vypytovať.

Vít Mert, lebo to bol on, sa trochu znepokojil. Od leta už niekoľkokrát premeral túto cestu, a nikdy si ho nevšimli. Mal hádam ísť Trnavskou bránou alebo vodou, i čo hmla sedí na rieke. Z celej sily zakrýval nepokoj.

„Kam ideš?“

„Do Jura.“

„Ďalej nemáš namierené?“

Vít sa tváril nanajvýš prekvapene.

„Prehliadnuť!“

Prezerali mu šaty, strhali z neho halenu, kabát, všetok vrchný odev. Mert stál polonahý, trasúc sa i chladom i nepokojom.

„Aj košeľu!“ rozkázal veliteľ.

Teraz sa Vít začal brániť. Márne. Štyrom mocným drabantom sa neubránil. Strhli košeľu a na chrbte...

Na chrbte medzi lopatkami bol prilepený list.

Opatrne ho strhli, pritláčajúc Víta k zemi.

List zobral ten, čo rozkázal prehliadať.

Víta odvedli drábi.

■ Rybári a prievozníci, nosiči i tí, čo sa najímali, aby dlhými lanami ťahali lode proti vode, sedeli v priestrannej kolibe na ostrove neďaleko Rybárskej brány. Sedeli a ohrievali sklavené ruky pri ohni. Sychravý vietor nachodil cestu medzi špárami, zrážal plamene ohňa a dym.

„Nedošiel?“ obracali sa na Rocha.

„Nevrátil sa.“

„Možno nečakaná zábrana.“

„Vít prešiel toľko ráz, prejde aj teraz.“

Vtom ktosi zavolať zvonku:

„Výberčík!“

Výberčík s paholkami vošiel. Dnes bol ako jed. Kričal a odhadzoval ryby, ktoré inokedy bral bez slova. Vyhrážal sa, zastrájal, hrozil trestmi. Ale rybári boli ako tá dunajská voda. Mlčali ako nemé ryby. Iné ich trápilo, nie výberčíkove jedovaté kriky. V každom horela túžba, aby už nad mestom zahoreli červené husitské zástavy.

Ale vtom akoby sa bolo ešte väčšmi zotmelo. Akoby bol okolo koliby vyrástol podivný les. Rojili sa ľudia, štrngotali zbrane. Rybári sa tlačili k dverám, otvárali bočné vchody, trhali brvná. Ale všade ich vítali muškety a kopije. Nastal tichý zápas. Nik nekričal, nik nevolal o pomoc, chlapi stenali, škripali zubami, chrčali, padali, vstávali...

Bol to krátky zápas. Po ňom odvádzali všetkých, poviazaných na rukách i nohách.

■ O tri dni zaklingal umieráčik na kostole sv. Jána tenkým, nariekavým hlasom.

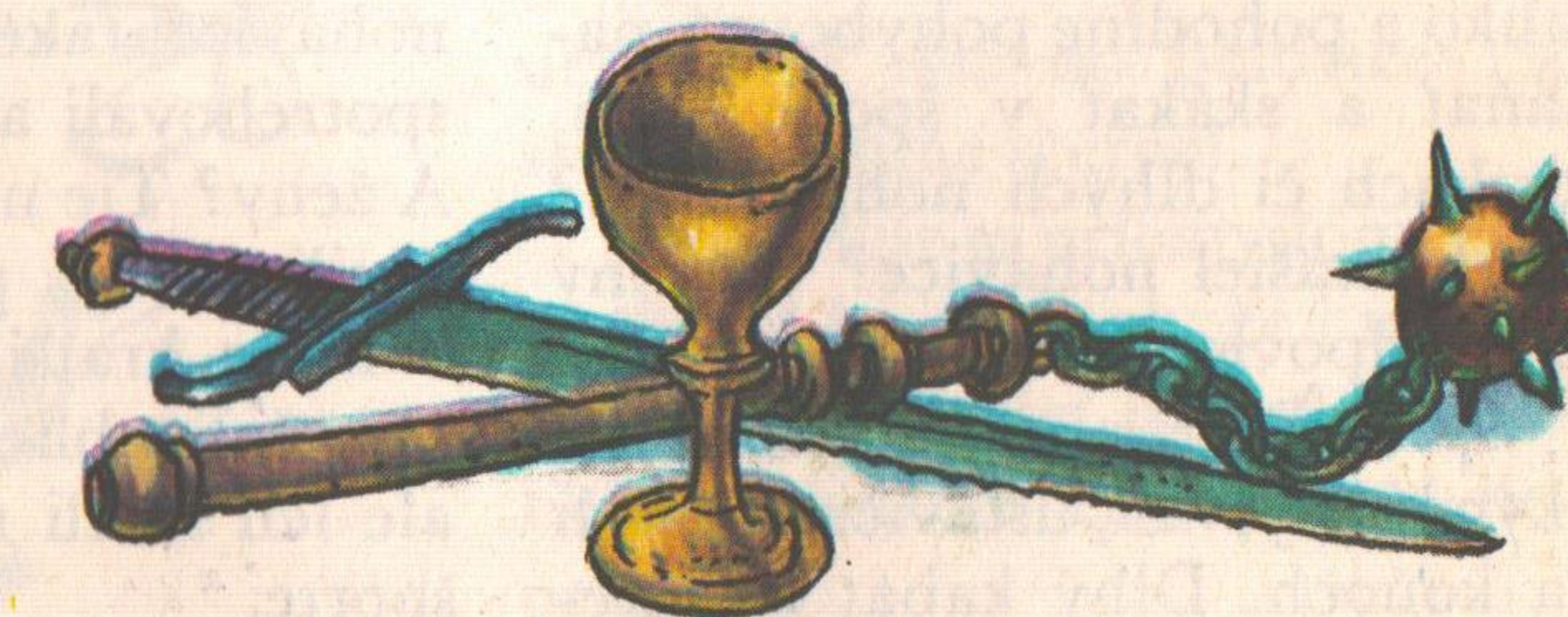
Za mesto vyšla neveľká čata mestských drábov a vojakov. Medzi nimi na biednej káre sedeli dvaja katovi paholci a medzi nimi mládenec v belavej ľanovej košeli. Na prsiach a chrbte mal, akoby na posmech, vyšíty červený kalich.

Bol to Vít Mert.

Zvonček ľútostivo klingal, fučal vlhký vietor. Vít sedel pokojne. Telo sotva dačo cítilo. Bolo ubité, oslabené, otupené mučením. Ako zavial vietor, len sa mu pozdávalo, že v ňom z veľkej diaľky hučí vážny a svätý husitský chorál, ako ho neraz počúval v tábore Blažka Bořutu. Kdož jste boží bojovníci...

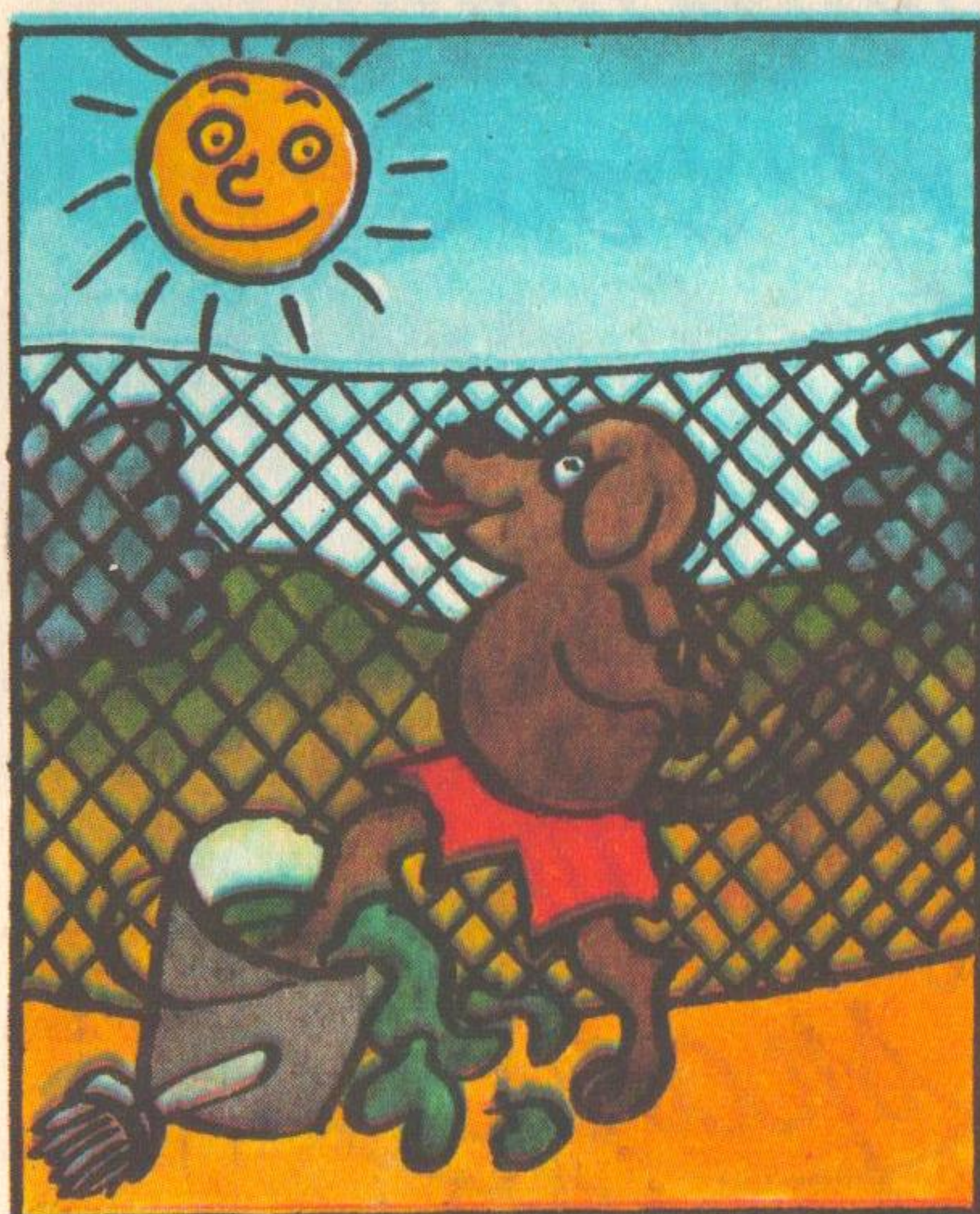
Otvoril doráňané pery a zastretým hlasom začal spievať. Spieval vážny a svätý chorál táborských sirotkov...

Spieval, kým nedošli na vŕšok, kde sa týčilo k oblohe studené, čierne drevo...

Riki Sep z Haukáčova

PÍŠE KRISTA BENDOVÁ
KRESLÍ ONDREJ ZIMKA

Májové slniečko sa smeje na Rikiho a ten sa smeje na slniečko. Preto ani nezbadal veľké vedro so zelenou farbou, ktorou sused maľoval plot.

Ľudia kričia na ratu, pretože ulicou trieli zelená príšera. Riki nevidí ani na krok a tak rach! — rovno na perinu, ktorá sa vetrala na druhom plote.

Zelená príšera je už aj operená a ľudia výskajú: „Pomoc! Predpotopný vtákojašter! Medziplanetárne strašidlo!“

Riki beží voslep, a tak hup! Rovno do koša malej kvetinárky. Fialky, konvalinky, tulipány... Okvietkovaná obluda sa rúti na ľudstvo...

Rozkvitnuté strašidlo chytily a priviezli do ZOO. Riaditeľ prikázal, aby divného zvera naložili do liehu. Vtedy sa stal ďalší div sveta. Obluda sa odobludovala!

Keď si Riki napokon oddýchol a pobral sa domov, išlo sa mu veľmi ťažko. Liehové pary mu zakrútili hlavu, a keď sa dotackal domov, nevedel, prečo vidí dve budy, dvoch Ondříkov a dokonca aj dva domy.

Slniečko

MESAČNÍK PRE DETI

vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež. Adresa redakcie: Bratislava, Klincová ul. 35/a, tel. 681-58. Šéfredaktor Ján Turan, výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriássy. Tlačia Polygrafické závody, n. p., Bratislava-Krasňany. Rozširuje PNS. Informácie o predplatnom podáva a objednávky prijíma každá pošta i doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.